

Π Ο Ι Η Τ Ι Κ Η .

Göttingische gelehrte Anzeigen 1819. Ἀριθμ. 196. σελ. 1958—1960. — Βιέννη Παρά Ἰωάννη Βαρθ. Τζεκίου ἑτυπώθη, Γραμματικῶν, ἢ Ἐγκυκλίου Παιδευμάτων βιβλία δ', συνταχθέντα ὑπὸ Κωνσταντίνου Πρεσβυτέρου, καὶ Οἰκονόμου, διδασκάλου τῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Φιλολογικὸν Γυμνάσιον τῆς Σμύρνης, καὶ πρώτου Ἱεροκήρυκος τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῆς. Τόμ. Α'. περιέχων βιβλία δύο. 1817 σ. 0' καὶ 518. 8ον.

Οὐδὲν καλὸν φήμην, καὶ διὰ τὴν Ῥητορικὴν του, πρὸ καιροῦ ἐπικριθεῖσαν εἰς τὰς ἑφημερίδας τὰςδε, γνωστὸς εἰς ἡμᾶς συγγραφεὺς, διδάσκαλος τῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Σμύρνης, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, προσφέρει τὰρ σειρὰν τῶν Ἐγκυκλίων παιδευμάτων, ἐπισημασμένην βέβαια εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, ἐκ τῶν ὁποίων σημειώνει πολλοτάτους συνδρομητὰς ἐν ἀρχῇ τῆς βίβλου. Καὶ ὡς πρῶτον εἰς τὸ εἶδος του, μεταξὺ τῶν σημερινῶν Γραικῶν, καὶ ὡς καθ' ἑαυτὸ καλόν, τὸ βιβλίον τοῦτο πρέπει νὰ εὕρη καλὴν ὑποδοχὴν. Ἀφιερώνεται εἰς ἓνα φιλόκαλον καὶ πλούσιον Πάριον κ. Ἀλέξανδρον Μαῦρον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς θέλει νὰ δείξῃ δημοσίως τὴν εὐγνωμοσύνην του, δι' ὅσον ζήλον καὶ προσησίαν, ὡς ἄλλος Ζωσιμῆς, δείχνει πρὸς τὸν φωτισμὸν τῆς Ἑλλάδος. Τὰ πρὸς τοὺς Ἕλληνας προλεγόμενα περιέχουσιν εἰς 80 σελίδας πολὺ καλὰς ἰδέας περὶ ποιήσεως καθόλου, περὶ ἀρχῆς, φύσεως αὐτῆς, καὶ τῶν τοιούτων· εἰς τοὺς Ἕλληνας μάλιστα σύντομον καὶ τρόπον τινὰ εἰσαγωγικὴν ἰδέαν τῆς φιλολογικῆς αὐτῶν ἱστορίας, ἀπὸ Ὀμήρου μέχρι Λαοκάρου. Ἐπειτα διαγράφει κάλλιστα ὁ συγγραφεὺς, ὁποῖος πρέπει νὰ ᾔνοι ὁ ποιητὴς, καὶ

οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς, καὶ πῶς νὰ ἀφελῆται κανεὶς ἀπ' αὐ-
τῶν, ἔνθα οὐδὲ τὰ ἄλλα εὐπαίδητα ἔθνη τῆς Εὐρώπης λησμο-
νεῖ. Ὡς πρὸς τὴν τωρινὴν γλῶσσαν τῶν Γραικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν
εἶναι τὸ βιβλίον γραμμένον, συμφωνεῖ ὁ συγγραφεὺς μὲ τὸν
ἄριστον Ἀδαμάντιον Κοραῖν, ὅστις σπουδάζει νὰ τὴν
ἐξευγενίσῃ, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν νὰ τὴν πλησιά-
σῃ κατὰ τὸ δυνατόν (α). Περὶ τούτου ἐξηγεῖ τὴν γνώμη του
κατὰ πλάτος καὶ ἐσκεμμένως, παρακαλῶν καὶ προτρέπων
μάλιστα τὴν νεολαίαν τῶν Γραικῶν εἰς τὴν μετὰ ζήσεως σπου-
δὴν τῶν ἐπιστημῶν. Ἐξαιρέτως ἐπαινεῖ τοὺς κατοίκους τῶν Κυ-
δωνιῶν τῆς Πρήτης (β), τοὺς Χίους, καὶ Σμυρναίους κ. τ. λ.

Μετὰ ταῦτα ἀρχίζει τὸ προσήμιον· ἐδῶ ἐκτείνεται ὁ συγ-
γραφεὺς εἰς τὸν ὄρισμόν τῶν Γραμματικῶν, εἰς τὸ ἱσρικόν
αὐτῶν, εἰς τοὺς κανόνας, καὶ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Φιλο-
σοφίας, ἢ ὅποια εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶν Γραμματικῶν χρησι-
μεύει ὡς χειραγωγός. Ἔπειτα λαλεῖ περὶ συγγενείας τῶν κα-
λῶν τεχνῶν (γ) σελ. 109, ἔνθα καὶ περὶ τῶν προηγουμένων
ἐννοιῶν, περὶ εὐφυΐας (genie), κριτικῆς αἰσθήσεως (goût), πε-
ρὶ τοῦ ὑψηλοῦ, καλοῦ, κ. τ. λ. πραγματεύεται, τὸ περισ-
σότερον κατὰ τοὺς παλαιούς, ὅχι ὁμῶς χωρὶς γνώσιν τῶν νεο-
τέρων, ὀδηγούς ἔχων εἰς τοῦτο τοὺς Γάλλους. Ἔπειτα ἀκο-
λουεῖ περὶ Ποιητικῆς, περὶ Ἡρωϊκοῦ ποιήματος, ὁμηροῦ,
ὕλης, ἐνόστιτος αὐτοῦ κ. τ. λ. Ὀμηρος διεξοδικώτατα, χωρὶς
ὁμῶς χωριστῶν, ἐδικὴν του βαθεῖαν ἐπικρίσιν τῶν ὅσα οἱ Νεώ-
τεροι διίσχυρίζοντο περὶ τούτων τῶν πραγμάτων, παρὰ σ. 260.
Συντομώτερα περὶ τῶν λοιπῶν ἠρωϊκῶν ποιητῶν, ἀπὸ
Ἡσιόδου μέχρι Κλεόκου καὶ Βειλάνδου (Ἰπποκρίων, Oheron),
τοὺς ὁποίους πολλὰ ἐπαινεῖ. Μέχρι τέλους πραγματεύεται ἔ-
πειτα περὶ Λυρικῆς καὶ Ἑλεγείων, περὶ Δραματοποιίας, Βου-
κολικῆς ποιήσεως, Μυθιστορίας, Διδακτικῆς ποιήσεως, Σατύ-
ρις, Ἐπιστολογραφίας, καὶ περὶ Ἐπιγραμματοποιίας.

Ἄν καὶ εἰς τὴν διάταξιν, καὶ εἰς τὴν ἐκθεσιν πολλὰ ἔ-
πρεπε νὰ ἦσαν ἀλλέως, καὶ οὕτως ὁμῶς εἶναι ἐπαινετὴ ἡ πο-
λυμίθεια, ἡ ἐνόστις, ἡ ἐρβὴ πρακτικὴ κρίσις καὶ ἡ ἐπιτυχὴς
ἐξεργασία τῆς προκειμένης ὕλης. Διὰ τί ὁμῶς ὁ συγγραφεὺς
ἀπέκλεισε τὴν Φιλολογικὴν Ἰστορίαν μάλιστα τὴν σημείωσιν
τῶν ἐκδόσεων, τούτο εἶναι ἀκατάληπτον (δ). Δεῖτε δὲ αἰσαύ-
τως τὸ γνήσιον, λεπτὸν κριτικὸν πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διέρχεται

εἰς τὴν ὑψηλότεραν καὶ κατωτέραν Κριτικὴν. Ὡς τόσοσιν καν-
ταχοῦ βλέπει κανεὶς μετ' εὐχαριστήσεως ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἠν-
τλησεν ἀπὸ αὐτὰς τὰς πηγὰς, ἐκ τῶν ὁποίων μὲ αἰσθησιν
προσεπιφέρει τὰς ἐξηγήσεις καὶ τὰ παραδείγματα του, τόσοσιν ἐκ
τῶν Ἑλλήνων, ὅσων καὶ ἐκ τῶν Γαλαίων κλασικῶν. Ἐξαι-
ρέτως ἀντέχεται ἐκ τῶν Γάλλων, μὲ τῶν ὁποίων τὰ γράμμα-
τα εἶναι οἰκειότερος, παρὰ μὲ τὰ τῶν Γερμανῶν, Ἀγγλῶν
καὶ Ἰταλῶν. Μ' ὅλα ταῦτα ἐπρόσφερον ὁ συγγραφεὺς χρησι-
μώτατον σύνταγμα· πανταχοῦ, ὡς ἀληθινὸς πατριώτης, ἔχει
πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς ὁμογενεῖς του, τῶν ὁποίων τὰς χρείας αὐ-
τὸς γνωρίζει καλλιώτερα παντὸς ἄλλου, καὶ τοὺς ὁποίους
πολύ ἀξιεπαινετα φρονιμῶτα τελειώνει τὸν πρῶτον τὸν δε-
τεῖμον μὲ μίαν πολλὰ καρδιακὴν προσφώνησιν πρὸς τὴν νεολαίαν
τῶν Γραικῶν.

Ῥ π φ.

(α) Ὅτι ὁ κύριος Οἰκονόμος ἀκολουθεῖ εἰς τὴν γλῶσσαν
τῶν Κοραῖν, τοῦτο εἶναι συμπέρασμα τοῦ ἐπικριτοῦ, καὶ ἐν
μέρει εἶναι ὀρθόν· ὅτι ὁμῶς ὁ Κοραῖς σπουδάζει νὰ προσεγγί-
σῃ τὴν λαλουμένην εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν,
ὅσων ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι, δὲν ἀναγινώσκεται εἰς κανὲν μέρος
τῶν ὑπὸ Κοραῖ γραφέντων. Φοβοῦμαι μήπως ὁ ἐπικριτὴς δὲν
ἐξηκρίβωσεν, οὔτε τὸν σκοπὸν, οὔτε τὰς ἀρχὰς τοῦ Κοραῖ
ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν. Ἄλλοι ἀλλόφυλοι ἑλληνισαὶ εἶπαν ἐξε-
ρευτικῶς (Researches in Greece By William Leake. Lond.
1814 σελ. 192), ὅτι ὁ Κοραῖς ἐπάτησε τὴν μέσσην ὁδὸν (εἰς
τὸν πρόλογον τῆς μεταφράσεως τοῦ Βεκκαρία) τῶν δύο φα-
τριῶν, εἰς τὰς ὁποίας διαιρέθησαν οἱ ὁμογενεῖς του.

Αἱ ἀντιμαχόμενα αὐταὶ γνώμαι ἡκαναί ἴσως εἶναι ν' ἀπο-
δειξωσιν ὅτι ὅσοι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς Ἑυρωπαϊοὺς καταδέχονται
νὰ βίπτωσι τὸ βλέμμα των εἰς τὰ ἐδικὰ μας τὰ ταπεινά, δὲν
εἶναι ἀκόμη εἰς κατάστασιν, τουλάχιστον ὅχι ὅλοι, νὰ τὰ κρι-
νωσιν ἀλαυθῶς. Διὰ τοῦτο, ἀφελόμενοι ἀπὸ τὰς κρίσεις
των, πρέπει νὰ εἴμεθα πολὺ προσεκτικοὶ εἰς τὰ τοιαῦτα.

Καὶ ἐκ τῶν ὁμογενῶν λογίων πάλιν κατηγοροῦσι τινὲς
τὸν Κοραῖν ὅτι ἐμποδίζει τὸν ἐξελληνισμόν τῆς γλώσσης μας,

ἐν ᾧ ἄλλοι προσβένουσιν ὅτι ἄλλον ἑλλητισμὸν παρὰ τὸν ὑπὸ Κοραΐδ' ἀειχθέντα δὲν ἐπιδέχεται αὐτή. Τίς ἐκ τούτων ἔχει τὰ δίκαια; Ἔβλε κανεὶς τῶν εὐφυῶν νέον μας νὰ ἐξακριβώσῃ μὲ φιλοσοφικὴν ἔρευναν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἵνα παύσῃσι πολλὰ σκάνδαλα· λέγω πολλά· διότι ὅλα νὰ παύσῃσι μὲ φαίνεται δύσκολον εἰς τὸν παρόντα καιρὸν, ὅς τις πρέπει νὰ ἦναι ταρμαχοΐδης, ὡς καιρὸς ἀναβρασμοῦ. Ἔίναι μὲν ἀλήθινά λυπηρὸν πρᾶγμα τὰ τοιαῦτα σχίσματα, καὶ αἱ τοικῶται λογομαχίαι, μετὰξὺ τῶν λογίων μας· εἰάν ἐξαιρέτο ὅμως ἀπὸ τὸ μέσον ἡ καταχρησις, δὲν ἤθελαν εἰσθαῖ πάντα ἐπιβλαβή· ἐκτός ὅτι μὲ τὸν καιρὸν ἤθελαν ἀνευρεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἤθελεν εἰσθαῖ ἀπίδειξις ὅτι ἔχομεν τοῦλάχισον ὀλίγην νοερὰν ζῶν· ἱκανὴ καὶ τοῦτο παρηγορία.

(β) Παραπολυ ἐπίδησεν ὁ κ. Ἐπικριτὴς, ἀπὸ τὰς γειτονικὰς τῆς Σμύρνης Κυθωνίας εἰς τὴν Κυθωνίαν τῆς Κρήτης (περὶ Κυθωνίων ὄρα Α. Ἐρμῆν 1819 ἄριθμ. 13. σελ. 566). Τοιαῦτα γεωγραφικὰ σφάλματα περὶ τῶν τόπων τῆς Ἑλλάδος εὗρισκονται εἰς τὰ συγγράμματα, καὶ εἰς τοὺς χάρτας τῶν Εὐρωπαίων, ὅχι ὀλίγα. Οὔτε τὸ Βουκουρέσιον π. χ. καρπίζει κίτρα καὶ πορτογάλλεια, ὡς πολλότατα τῆς Γεωγραφίας ἐγχειρίδια γράφουσιν· οὐδὲ ἡ πολιτεία τῶν Ἑπτανήσων ἔχει τὴν katholische Religion (Galletti Allgemeine Weltkunde etc. Liefer. 1818. σελ. 83)· οὔτε τὸ Βουβρωντόν εἶναι τῶρα πόλις ἄχυρὰ καὶ ἐλλίμενος, ἐμπυρνευμένη μὲ πολὺ χασιάρικον· οὔτε τὸ Δέλβινον ὠνόμασε ποτὲ Γραικὸς Delonia (Geograph. Cananarich, σελ. 462)· οὔτε τὴν Ἄρταν Narda (αὐτόθι), ἢ ὡς τὴν ἔκαμαν οἱ Ἴταλοὶ Lario (καὶ διὰ δευτέρου ἄρθρου la Larte)· ἀλλ' οὔτε ἡ μεγαλόπολις τῶν Ἰουαννίνων κείται ἐπὶ νήσου, σχηματιζομένης ἀπὸ τὴν χαλαμερῖαν, ὡς γράφουσιν οἱ συντάκται τῆς περιανύμου "Encyclopaedie Methodiqua", συγγράμματος δηλ., τὸ ὅποιον, δὲν ἠξέμερον εἰάν παίζοντες, ἢ σπουδάζοντες, ἐκνήρυτταν ὡς κλειστόν σωτήριον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων (ὄρα Benino pascieri §. XI. εἰς τὸ, Discorso sulle vicende della Letteratura. T. B').

Ἄνθρωπος ὑποχονδρικός, ἢ φίλερις, ἠμποροῦσε νὰ λάβῃ ἀφορμὴν τὰ τοιαῦτα σφάλματα, ἵνα γράψῃ πολλὰ κατὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἐκδικούμενος τρόπον τινά, δι' ὅσα αὐτοὶ καὶ ἡμῶν, ἀδικίαις πολλαίαις, κηρύττουσι. Ὁ τοιοῦτος ἤθελε

βέβαια συλλογισθῆ ἀπαράλλακτα ὡς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς, ὅτε, ἰδόντες ὅτι δὲν ἦσαν καὶ οἱ Ἰσπανοὶ παντελῶς ἄτρωτοι, ὡς πρῶτον τοὺς ὑπελάμβαναν, εὐκαιρὸν καιρὸν ἐκδικήσεως ἐσοχάσθησαν ὅτι ἡβραν. Ὅσα περὶ τοιαύτης ὕλης ἀναγινώσκονται εἰς τὴν "Ἰσορίαν τῆς Ρουμουνίας" (σελ. 340—350), δὲν γράφονται, μὲ φαίνεται, μὲ πολὺ διάφορον τόνου.

Ἄλλ' ὅμως, καὶ διὰ τὸ καλόν, καὶ διὰ τὴν τιμὴν μας, οὔτε τοὺς Εὐρωπαίους Ἰσπανοὺς, οὔτε ἡμᾶς αὐτοὺς Ἀμερικανοὺς πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν. Ἐξ ἐναντίας μάλις, θεωροῦντες αὐτοὺς ὡς ἀδελφοὺς ὑγιεῖς καὶ βρωμαλέους, πρέπει νὰ ὑποσυνάπτωμεν τὰς ἐδικὰς μας μικρὰς δυνάμεις, ὅταν ἦναι εὐκολον, ἡμεῖς οἱ ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι, εἰς διόρθωσιν τῶν ἐσφαλμένων, καὶ εἰς προκοπὴν τῶν καλῶν.

Δυνατὸν δὲ νὰ γενῆ τοῦτο ἔχει μόνον εἰς τὸ γεωγραφικόν, ἀλλὰ, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς παιδείας, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὸ φιλολογικόν, τοῦ ὁποίου ἡ τελειότερα προκοπὴ κρέμαται μόνον ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴν ἑνώσιν τῶν ἐδικῶν μας μὲ τὰ τῶν Εὐρωπαίων. Ἀκούω ὅτι ὁμογενὴς Δόγηος ἐτοιμάζει διὰ τὸν Α. Ἐρμῆν μακρὰν διατριβήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκ προθέσεως πασχίζει νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἐπιφέρειν δὲ πολλὰ χωρία τῶν παλαιῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, κακῶς ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν φιλολόγων ἐξηγηθέντα, θέλει νὰ συνάξῃ ἐκ τούτου πόρισμα, ὅτι ἔχει μόνον ἡ γλῶσσα, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὰ παραμύθια, τὰ τραγῳδία, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ τῶν σημερινῶν Γραικῶν αἰ δεισιδαιμονίαι, συμβάλλουσι τὰ μέγιστα εἰς κατάληψιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων· εἴθε καὶ αὐτὸς νὰ ἐπιτύχῃ, καὶ πολλοὺς ἄλλους μιμητὰς νὰ εὕρῃ.

(γ) Ὁ κ. Οἰκουόμος Χαλεῖ, περὶ Συγγενείας τῶν Καλῶν τεχνῶν· ὁ δὲ ἐπικριτὴς λέγει schönno Wissenschaften δὲν ἠξέμερον διὰ τί. Ὁ μολογῶ δὲ ὅτι οὔτε τῆς ὕλης ἐπικρίσεως ἢ συνάφεια, οὔτε ἡ ἐξ ἐνωσίας εἰς ἑνωσίαν μετάβασις εἶναι πάντα σαφῆς, τοῦλάχιστον εἰς ἔμε, καὶ πάντα ἀμεμπτος· ἡ μετάφρασις ὅμως ἔγινε πιστή.

(δ) Ἀρκαδίαν αἰτεῖ ἀπὸ τὸν συγγραφεῖα ἐνταῦθα ὁ ἐπικριτὴς. Τρωτῶν αὐτὸς, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἀννόβρας, ἢ εἰς τὴν πλουσιωτάτην τῆς Γοττίνης, δὲν ἐνθυμήθη ὅτι τὸ ἐπικρινόμενον βιβλίον ἐγράφετο εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, εἰς τὴν Σμύρνην, εἰς τόπον δηλ. ἐν ᾧ, ἐκτός ὅτι

δὲν ὑπάρχουσι τ' ἀναγκαῖα βοηθήματα, πολλάκις ἢ περισσὸς ἀποσερεῖ καὶ τῶν εὐρισκομένων τὴν χρῆσιν. Ἐλησημόνησεν εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ὅσα ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰ προλεγομένα (σελ. η) παρακαλεῖ τοὺς ἐπικριτὰς του νὰ συλλογισθῶσιν, ἵνα τὸν ἐπικρίνωσι δικαιοτέρον. Καὶ οὕτως εἶναι ἀσυγκρίτως περισσότερον ἀξίειπαιος ὁ κ. Οἰκονόμος, διότι ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα, ἐδυνήθη νὰ γράψῃ σοφώτερα ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους ὁμογενεῖς, διατρίψαντας ἀρκετοὺς χρόνους εἰς τὴν Εὐρώπην, παρὰ μεμπτέος διὰ μικρὰ ἀμαρτήματα, τὰ ὅποια δικαιολογεῖ ἢ ἔλλειψις τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης.

Τὰ μικρὰ ταῦτα σφάλματα, ἢ διὰ τὸ πολυάσχολόν του, ἢ διὰ τὴν φύσιν αὐτὴν τῆς ἐφημερίδος, ἣτις δίδει μόνον ἀγγελίαν τῶν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην ἐρχομένων βιβλίων, ἢ πιθανώτερον, μὴ θέλων νὰ ἀπαμειβλῶν μετὰ τὴν πικρίαν του ἐπὶ κρίσιν τοὺς Γραικοὺς, τοὺς ὁποίους θέλει νὰ ἐνισχύσῃ, παρετρέξεν ὁ Γερμανὸς Ἐπικριτὴς. Ἦναι δὲ ἀναντιρρήτου ὅτι, εἰάν ἦτον Γερμανοῦ τὸ βιβλίον, ἤθελεν ἐπικριθῆναι πολὺ αὐστηρότερα· καὶ ἠθῶς ταῦτο μετὰ τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ ἦτι εἶναι δίκαιον νὰ ἀπαιτῆ κανεὶς ἀπὸ σοφοῦ ἔθνους συγγραμμά, τρυφῶντα εἰς τὴν ἀρτιότητα τῶν καλῶν, εἶναι ἀδικεῖν νὰ τὸ ζητῆ ἀπὸ ἀναπαιδευομένου ἔθνους βιβλιοσυντάκτην, ὅς τις οὔτε ἠξέυρει πολλάκις, οὔτε ἠξείρου εὐρίσκει ποῦ νὰ συμβουλευθῆ.

Τὸ δάριος, τὸ ὅποσον ὁ ξένος δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ, ἐλπίζω ὅτι θέλει τὸ συγχωρήσει ὁ κ. Οἰκονόμος εἰς ταῖς ὁμογενεῖς του, τοὺς ὁποίους, ὡς γράφει, προσπαθεῖ νὰ διευγέρῃ εἰς τὴν αἰσθησιν τοῦ καλοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀχώριστος εἶναι βέβαια ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας. Αἱ ἐν εἶδει παρατηρήματος ἀκόλουθοι παρατηρήσεις ὑποβάλλονται εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ τοῦ συγγραφεῖς τῆς ποιητικῆς, μετὰ τὴν αὐτὴν ταπεινώσιν, μετὰ τὴν ὁποῖαν αὐτὸς ὑποβάλλει τὸ σύγγραμμά του εἰς τὴν κρίσιν τοῦ κοινού. Ἔχει δὲ, σοχαζομαι, τόσην ἀρετὴν ὁ κ. Οἰκονόμος εἰς τὸ νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὴν Ἀλήθειαν, ὅσην καὶ εἰς τὸ νὰ τὸν ἀκούῃ παρ' ἄλλων ἀτάραχα.

Καθὼς ἐκ τῶν γραφομένων δείχνει ὅτι γνωρίζει τὴν Ἀγγλικὴν καὶ Γερμανικὴν γλώσσαν, καὶ κατὰ μέρος περὶ πολλῶν ἠθελε φιλοσοφεῖν ὀρθότερα, καὶ εἰς τὸ ἔλεον ἠθελε δάσκει μορφήν καλλιωτέραν ὁ κ. Οἰκονόμος, εἰάν, αὐτὶ τοῦ ἀριτοῦ βιβλίου τοῦ Φουρμάννου, εἶχε νὰ μεταχειρισθῆ ἄλλα κρι-

τικώτερα συγγράμματα καὶ φιλοσοφικώτερα. „Φιλολογία εἰς τοὺς Νεωτέρους, λέγει ὁ κ. Οἰκονόμος (σελ. 1), σημαίνει τὴν πολυμαθειαν“. Μὲ φαίνεται ὅτι εἰς τοῦτο συγχέονται τὰ νεώτερα μετὰ τὰ παλαιά· ὄχι μόνον διὰ τῆς Φιλολογίας ἐννοοῦσιν οἱ Νεώτεροι πρᾶγμα διάφορον τῆς πολυμαθείας, ἀλλὰ καὶ βιβλία ἔγραψαν ὁλόκληρα, κατηγοροῦντες τὴν πολυμαθειαν καὶ πολυιστορίαν τῶν Ἀλεξανδρινῶν, καὶ προφυλάσσοντες τοὺς σπουδαστὰς τῆς σημερινῆς Φιλολογίας νεοὺς ἀπὸ ἐκείνου, ὡς ἐπιβλαβὴ μὲν καὶ καθ' ἑαυτὴν, ἐπιβλαβεσάτην δὲ καθὼς ἐκεῖνοι τὴν ἐμεταχειρίζοντο. Ἐπειτα τὸ κατωτέρω „Φιλολογία εἶναι ἡ ποικίλη γνώσις καὶ μετὰ κρίσεως ἱστορία τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν“ εἶναι ἄρα γε ἐπεξηγήσις τοῦ ἄνω ὀρισμοῦ, ἢ ὀρισμὸς ἄλλος νέος; καὶ ὁ αὐτὸς, ἢ διάφορος; ἢ ποικίλη γνώσις καὶ ἱστορία, ἀναφέρονται καὶ τὰ δύο εἰς τὰς καλὰς τέχνας, ἢ ἄλλου τὸ ἐν, καὶ ἄλλου τὸ ἄλλο; εἰ μὲν εἶναι τὸ πρῶτον, πῶς ἐννοεῖται ἡ ποικίλη γνώσις τῶν τεχνῶν; εἰ δὲ τὸ δεῦτερον, ποίων πραγμάτων εἶναι αὐτὴ ἢ ποικίλη γνώσις; Ἡ γνώσις εἶναι ποικίλη, τὰ δὲ πράγματα ἀπλά, ἢ ἡ ποικιλία τῶν πραγμάτων κάμνει τὴν ποικίλην γνώσιν; Οἱ Νεώτεροι, τοῦλάχιστον οἱ Γερμανοὶ, πραγματεύονται τὴν Φιλολογίαν ἐπιστημονικῶς· εἰς πάσης ἐπιστήμης πραγματείας ἀπαιτεῖται κάποιον ἐνότης, διὰ τῆς ὁποίας συνέχονται τὰ διάφορα μέρη της. Λοιπὸν αὐτὴ ἡ ποικίλη γνώσις ἔχει ὅρια, ἢ ὄχι; ἔχει ἐνότητα, διὰ νὰ ἦναι ἐπιστήμη, κατὰ τοὺς, περὶ ὧν ὁ λόγος, Νεωτέρους, ἢ εἶναι ἐπισωρευμένων πραγμάτων ποικίλη γνώσις; Βεβὸς δὲ τούτων, διὰ νὰ ἀρήσασμεν τὰς καλὰς Ἐπιστήμας (ποῖαι εἶναι ἄραγε αἱ ἀσχημοί;) ἢ ἱστορία ὅμως τῶν καλῶν τεχνῶν συνιστᾷ τὴν Ἀρχαιολογίαν, κατὰ τὴν σημερινὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ἔχει ὅμως τὴν Φιλολογίαν· τοῦλάχιστον εὐρίσκονται πολλοὶ μεγάλοι καλλιτέχνη, χωρὶς νὰ ἦναι Φιλολόγοι, καὶ πολλοὶ ἀριστοὶ Φιλολόγοι, χωρὶς μεγάλῃν ἐμπειρίαν τῆς τέχνης.

Ἐκ τοιούτων ὀρμιάμενος ἄλλος τις ἠθελε ἴσως ἀθαδειάσει νὰ εἶπῃ τὸν κ. Οἰκονόμον νὰ ἀποκτήσῃ ὀρθότερας ἰδέας τῆς Φιλολογίας, τῆς ὁποίας ἐπαγγέλλεται διδάσκαλος· ἐγὼ ὅμως ἀρκοῦμαι νὰ τὸν ἐνθυμίσω μετὰ πολλὴν ταπεινώσιν ὅτι εἰς τὸ σύνταγμα, τὸ ὅποσον περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης ὑπόσχεται νὰ ἐκδώσῃ, δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ παραπολυ τὸν Φουρμάννον,

ὅστις ἴσως εἰς ἄλλο δὲν χρησιμεύει, κατὰ τὴν δικαιολογήσῃ τρόπον τινὰ τὴν ἀπαιτήσιν τοῦ ἐπικριτοῦ περὶ τῆς φιλολογικῆς ἰσορίας, καὶ σημειώσεως τῶν ἐκδόσεων. Ἐπειδὴ ἓνα μόνον διδάσκαλον κυρίως τῆς Φιλολογίας ἔχομεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἅς τὸν ἔχομεν καὶ καθὼς πρέπει.

Ἐχων βιβλία καλλιώτερα ὁ κ. Οἰκονόμος ἤθελε λαλήσει πρὸ πάντων ὀρθότερα περὶ καλῶν τεχνῶν, περὶ διαιρέσεως καὶ διατάξεως αὐτῶν. Ὁμολογῶ τὴν ἀλήθειαν ὅτι εἰς ἑμὰ φαίνεται ὀλίγου ἀνέμωλον, πῶς ἡ Ποιητικὴ, ἀναγομένη ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος μὲ τὴν μουσικὴν, καὶ οὕσα ἀπὸ τῆς πρὸς ἡδονῆν μόνου (σελ. 18), κατωτέρω προσέλαθεν εὐθύς καὶ τὸ χρησιμῶν (σελ. 118), ὡς τὰ ἐτερόκλητα ὀνόματα τῆς Γραμματικῆς. Ἐάν πάλιν ἀληθεύῃ ὁ ὀρισμὸς τοῦ Πλάτωνος, ὅτι ἡ ποιητικὴ διὰ λόγων μετ' ἀρμονίας καὶ ῥυθμῶν κατ' ἀρετὴν δύναται διατιθέναι, ἥτοι ὠφελεῖ διὰ τῆς τέρψεως, διὰ τί νὰ μὴ ἦναι καὶ αὐτὴ ἀπὸ τῆς μέσας, ὅσαι δηλ. συνάπτουσι τὸ χρησιμὸν μετὰ τοῦ καλοῦ (σελ. 18); Ἴάν „ εἰς τὴν ἔμμουσου ποίησιν ἔπρεπε νὰ καταπευθῶσι καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ νομοθέται, διὰ νὰ διδάξουσιν ἀνθρώπους καὶ ἀμαθεῖς“ διότι μὲ τοῦτο τοὺς ἔπειθον εὐκολοίτερα“ (σελ. 19)· καὶ ἔάν „ Ἡ ποίησις καὶ ἡ ῥητορικὴ ἔχουν μεγάλην συγγένειαν πρὸς ἀλλήλας (λγ)· καὶ ὁ ῥήτορ πρέπει νὰ τέρπῃ, ἐν ᾧ σπουδάζει νὰ ὠφελεῖ (λδ)“· διὰ τί ἡ τέχνη τῶν λόγων ὁμοιάζει περισσότερο μὲ τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν, παρὰ μὲ τὴν ποιητικὴν (σελ. 18), ἐν ᾧ φαίνεται φυσικώτερον νὰ διορισθῇ ἢ μία εἶδος τῆς ἄλλης;

Τοιαῦτα μερικὰ πρᾶγματα παρατηροῦνται ἀκριτᾶ· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περισσότερα πηγάζουσιν, ὡς ἀπὸ κοινῆν πηγὴν, ἀπὸ τὴν καθόλου ἀρχὴν τῶν καλῶν τεχνῶν, διὰ τοῦτο ἅς ἐξετάσωμεν τὴν γενικὴν ταύτην ἀρχὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνάγονται, κατὰ τὸν κ. Οἰκονόμον, ὅλαι αἱ καλᾶι τέχναι, τὴν μίμησιν τῆς φύσεως. Ἡ περίφημος αὐτῆ Ἀριστοτελικὴ ἀρχὴ εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἀξιοσύστατος, ὅτι, ἀληθεύουσα ἐν μέρει, εὗρηκεν ὀλίγους ἐναντίους, καὶ πολλοτάτους ἐπαδούς. Ὁ ἴδιος Ἀββᾶς (Batteux), τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ὁ συγγραφεὺς εἰς τὰ περισσότερα, βιβλίον χωριστὸν ἔγραψε περὶ τούτου. „ Les Beaux-Arts réduits à un même principe“ 1747, προσεβίβη ἔπειτα εἰς τὸ αὐτοῦ „ Cours de Belles-Lettres“, 1754. Ἐάν

δὲ πολὺ δὲν λαυθάνωμαι, καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ παγκοίνου Λυκείου Λαάρπης, καταδικάσας πρότερον τὸν Ἀββᾶν, πάλιν παλινορθώσας τὸν ἐνέκρινε μετὰ δευτέρας φροντίδας. Ἡ πλουσία ὅμως βιβλιοθήκη ἤθελε δεῖξει εἰς τὸν κ. Οἰκονόμον, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτῆ, καὶ ὁ πικρὸς ἐπαδὸς τῆς Ἀββᾶς εὗρηκεν ἀναίρετας ἴσως καὶ εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν δὲ γενναίους (βρα Batteux Einschränkung, d. sch. K. auf einen einzigen Grund. v. Johann Adolph Schlegel, Abhandl. VI, Theil B. S. 187).

Ἄλλὰ τίς ἢ χρεῖα ἐναντίων ἢ ἐπαδῶν εἰς πρᾶγματα, τὰ ὁποῖα δυνάμεθα καὶ μόνοι μᾶς νὰ κρίνωμεν; Ἡ γενικὴ ἀρχὴ, εἰς τὴν ὁποῖαν θέλουσι ν' ἀνάγωσι τὰς καλὰς τέχνας, ἢ μίμησις τῆς φύσεως, ἢ τῆς καλῆς φύσεως, κατὰ τοὺς Γάλλους, τοὺς ὀδηγούς τοῦ κ. Οἰκονόμου, πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται ὄχι μόνον εἰς ὅλας τὰς τέχνας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη πάσης μιᾶς ἐξ αὐτῶν· ἀρχίζομεν ἀπὸ τοῦ δευτέρου. Πάν ἢ ποίησις καθόλου ἦναι μίμησις τῆς φύσεως, διὰ νὰ ἀφήσωμεν τὴν ὠδὴν, τὴν ὁποῖαν ἴσως ἐπιώσιν μίμησιν, ὡς ἐκθεσὶν τῶν αἰσθημάτων τῆς ψυχῆς, ὁποῖας φύσεως μίμησις εἶναι ἡ Διδακτικὴ ποίησις; Ἐδῶ μὲ φαίνεται ὅτι χωλαίνει ἡ γενικὴ ἀρχὴ. Τοῦτο συνιδῶν, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ κ. Οἰκονόμος λέγει (σελ. 474) ὅτι ἡ διδακτικὴ ποίησις σκοπὸν ἔχει ὄχι νὰ μιμηθῇ, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν· ὡς ἐάν ἔλεγε δηλ. „ ποίησις εἶναι μέρος μὲν μίμησις τῆς φύσεως, καὶ μέρος διδάξις τῆς Ἀληθείας“. Ἄς παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ διδακτικὴ ποίησις εἶναι εἶδος ἀρπαγῆς ἀπὸ τὴν λογογραφίαν, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ κ. Οἰκονόμου· ἀλλ' αὐτὸ ἤθελεν υποθέσει τὴν διδακτικὴν ποίησιν πολὺ μεταγενεστέραν· καὶ ὅμως τὸ διδακτικὸν ποίημα τοῦ Ἡσιόδου, ἐάν ὄχι ἀρχαιότερον, ὡς πολλοὶ δευξάζουσιν, εἶναι τοῦλάχιστον σύγχρονον μὲ τὸ Ἡραϊκὸν τοῦ Ὀμήρου· ἅς ἦναι ὡς θέλει, μεταβαίνομεν εἰς τὸ πρῶτον.

Ἐάν ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ Γραφικὴ καὶ ἡ Ἰλοπτικὴ τέχνη ἀνάγονται εἰς τὴν μίμησιν τῆς φύσεως, δὲν ἠξέμερον τί θέλει κέρει ὁ κ. Οἰκονόμος, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι καὶ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ἄλλο δὲν εἶναι, παρὰ τῆς αὐτῆς φύσεως μίμησις. Ἐάν ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τὴν φύσιν εὕρισκονται διεσπαρμένα ὅσα συνιστῶσι τὸ ἀρχέτυπον τῶν ἀρίστων εἰκόνων καὶ ἀνδριάντων, δὲν ἠξέμερον εἰς ποῖα σπύλαια, καὶ πυκνὸς δὲνδρᾶ

δάση θέλει μάς κρίνει ὁ κ. Οἰκονόμος, διὰ νὰ εὐρωμεν τὸ ἀρχέτυπον τῶν λαμπρῶν οἰκοδομημάτων, καὶ τῆς τεχνικῆς μουσουργίας. Ἐὰν ἡμεῖς ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Ζεῦξίς ἀπὸ πέντε παρθένους ἐζωγράφησεν ἓν καλὸν εἶδος· καὶ ὁ Παρθένιος ταύτην τὴν παραγγελίαν τοῦ Σακράτους ἠκολούθει, διὰ νὰ γράφῃ τὰς εἰκόνας καλῶς· νομίζω ὅμως ὅτι ὁ κ. Οἰκονόμος δὲν θέλει ἀπαιτήσῃ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πέντε ἢ ἕξ ἀνέμου συρισμάτων μίμηματα ἐμεταχειρίζετο ὁ Τιμόθεος, ἢ Ἀντιγένης, ἢ ὅστις ἄλλος ἐκινῆσεν διὰ τοῦ αὐλοῦ τοῦ Ἀλέξανδρου τὸν Φιλίππου· οὔτε ὅτι τὰ ἀδόμητα καὶ μουσουργήματα συνθέματα τοῦ Ηοyδίν, τὰ ὅποια ἀνακινουῦσι νοῦν καὶ καρδίαν ἀνθρώπινον, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ κλαυθιμῶν πτηνῶν μίμηματα ἐξευγενισμένα. Ἐγὼ τουλάχιστον δὲν πείθομαι τόσον εὐκόλα· καὶ εἰς τοῦτο δὲν εἶμαι μόνος· πολλοὶ μάλιστα, ἀναγκαζόμενοι νὰ δεχθῶσιν αὐτὸ, ἤθελαν συναΐξαι ἀσειζόμενοι, ὅτι καὶ ἡ ὀρχησικὴ λοιπὸν εἶναι ἐξευγενισμένα μίμηματα τῶν ἀρίων καὶ μύσων. Τότε καὶ τὸ ὀρθοπριπατητικὸν τοῦ ἀνθρώπου ἤθελεν εἶσθαι ἐξευγενισμένον μίμημα τοῦ τετραποδίσματος τῶν ζώων· καὶ ἡ ἐναρθρὸς αὐτοῦ φωνή, ἐξευγενισμένη μίμησις τῆς ἀναρθροῦ ἐκείνων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἤμποροῦσιν, ὡς θέλουσι, νὰ ἀσεισθῶσιν· εἰς ἐμὲ δὲ, διὰ νὰ ἐξαγορευθῶ καθαρῶ, εἴν ὁ κ. Οἰκονόμος δὲν δώσῃ σαφεστέρην ἐρμηνεῖαν τῆς Ἀριστοτελικῆς ἀρχῆς, μένουσι πολλαὶ ὑποφαί.

Καὶ εἴν ἡ μίμησις τῆς φύσεως δὲν ἦναι ἡ γενικὴ ἀρχὴ ὅλων τῶν καλῶν τεχνῶν, ποία εἶναι λοιπὸν; αὐτὸ δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ· καὶ τολμῶς νὰ ἀναίρεσθαι τὸν Ἀριστοτέλη; ἐγὼ δὲν ἀναιρῶ οὐδέν· τὸ νὰ ζητῆ ὅμως σαφεστέρην ἐξηγήσιν εἶναι, μὲ φαίνεται, συγχωρημένον εἰς τὸν καθέναν. Οἱ συγγραφεῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος χρέος ἔχουσι ν' ἀποκρίνωμαι εἰς τὰ διηκτικὰ ἐρωτήματα περὶ τῶν περιεχομένων εἰς τὰ συγγράμματά των. Οὕτως κοντὰ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἤμπορεῖ νὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς καὶ ἄλλα πολλά. Πόθεν μάς βεβαιώνει π. χ. ὁ κ. Οἰκονόμος ὅτι εἰς τὰ σωζόμενα λείψανα τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους περιέχεται ἐντελῶς ἡ περὶ τούτου γνώμη; ἢ νομίζει ὁ Κ. Οἰκονόμος ὅτι ἔχομεν ἀνελλιπῆ τὴν ποιητικὴν ταύτην; τότε θέλει δυσκολευθῆ νὰ ἐξηγήσῃ πολλὰς ἀκαταλληλίας, καὶ μάλιστα εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν· ἀλλὰ καὶ τούτου δοθέντος, πόθεν δῆλον ὅτι τὴν ἀρχὴν ταύτην δὲν ἐνοεῖ ὁ φιλόσοφος πολὺ

διακρίτως παρ' ὅτι τὴν ἐνόησαν οἱ ὑπομνηματισαῖοι; Καὶ τί ἤθελον εἰπεῖ τελευταῖον ὁ κ. Οἰκονόμος, εἴν τὸν ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ὁ μέγας εἰς τὸν ἐμπειρικὸν κόσμον Ἀριστοτέλης δὲν ἦτον ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἰδανικόν; ἔχουσιν ὅλοι τὰ ὀριάτων. Ζητεῖς ἐμπειρίαν καὶ παρατήρησιν; πρόσρεξε εἰς τὸν μέγαν παρατηρητὴν τῆς φύσεως Ἀριστοτέλη· θέλεις ἰδανικὰ καὶ ὑπερκόσμια; ἀσπάσου τὸν ἰδανικώτατον, τὴν κορυφὴν τῆς Ἀρχαιότητος, τὸν θεῖον Πλάτωνα.

Ἰκανὴ σύγχυσις βασιλεύει καὶ εἰς τὰ περὶ ῥυθμοῦ γραφόμενα (σελ. 129)· διότι α'. μὲν, ἀντὶ νὰ σαφηνίσῃ, ὡς ἦτον χρεῖα, τὸν ὄρισμὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἢ Ἀριστοτέλους, μεταδίνει εὐθὺς εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦ ῥυθμοῦ· β' δὲ, οὔτε εἰς τὰ συνιστάμενα τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ δίδει καμμίαν ἐξηγήσιν, οὔτε δι' αὐτῶν ἐρμηνεύει ἀκριβέστερα τὴν φύσιν τοῦ ῥυθμοῦ. Δὲν ἤξεύρω μὲ ποίαν σαφηνείαν τὰ ἐρμηνεύει εἰς τοὺς ἀκροατάς του ὁ κ. Οἰκονόμος, εἰς ἐμὲ ὅμως δὲν εἶναι πολὺ εὐληπτα· διότι εἰς τὴν λέξιν καὶ εἰς τὸ μέλος ἀκούεται ὁ ῥυθμός· εἰς τὴν σωματικὴν κίνησιν βλέπεται· οὔτε δὲ εἰς τὰ δύο πρῶτα ἀκούεται μόνος, οὔτε εἰς τὸ τρίτον βλέπεται μόνος ὁ ῥυθμός· ἀλλ' εἰς μὲν τὸ μέλος ἀποδίδεται καὶ μελωδία· εἰς δὲ τὴν λέξιν καὶ μελωδία καὶ ἐναρθρὸς φωνή, παραστατικὴ ἐννοίας· εἰς δὲ τὸ κινούμενον σῶμα καὶ χρώματα καὶ σχήματα. Ὁ δὲ κ. Οἰκονόμος πῶς ἐνοεῖ πάντα ταῦτα; εἰς ὅλην τὴν λέξιν, εἰς ὅλου τὸ μέλος, εἰς ὅλην τὴν κίνησιν, θεωρεῖ τὸν ῥυθμὸν, ἢ εἰς μέρος μόνου, καὶ εἰς ποῖον; ἢ δύναμις τῆς λέξεως, διὰ τῆς ὁποίας τέρπονται ἢ ἀνακινουῦνται αἱ ἀνθρώπινοι φρένες, ἀναφέρεται εἰς τὸν ῥυθμὸν; ἐκ τοῦ μέλους τοῦ περι τὸν βαρὺν καὶ ὀξὺν τόνον εἰς τὸν ῥυθμὸν; εἰς τὴν κίνησιν, συνάπτονται καὶ τὰ διάφορα σχήματα καὶ χρώματα εἰς τὸν ῥυθμὸν; ἢ πῶς ἄλλως; Ἐπειτα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ ῥυθμός λέγεται, ὅχι μόνον ἐπὶ κινουμένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀκινήτων πραγμάτων· ἢ ῥυθμός καλεῖται τριχῶς· λέγεται γὰρ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων σωματίων, ὡς φαμέν εὐρυθμον ἀνδράντα, καπὶ πάντων τῶν κινουμένων· οὕτω γὰρ φαμέν εὐρυθμῶς τινα βαδίζειν, καὶ ἰδίως ἐπὶ φωνῆς· (περὶ Μουσ. Δ.) πῶς ἔχει τοῦτο τὸ πρᾶγμα; περὶ πάντων τούτων δὲν ἀνακρινώσκειται οὐδὲ γρῦ εἰς τὴν Ποιητικὴν.

Εἰς δὲ τοὺς ἀκολουθοῦς στίχους 12—18 τῆς αὐτῆς σελί-

δος, ἔμβα ἔπρεπε νὰ βάλῃ μόλιθον εἰς τὴν διάσπαιον, ὡς λέγει ὁ Βάκιον, περὰ ἔβαλεν ὁ κ. Οἰκονόμος, καὶ παραπετὰ πράγματα, χρῆζοντα ἑρμηνείας. „Ὁ ρυθμὸς λοιπὸν τῶν ποιημάτων εἶναι χρόνου τάξις· ὁ δὲ χρόνος μῶριον ποδός“. Τὸ συμπρασματικόν, λοιπὸν, συνάγεται, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τὸν ὀρισμὸν τοῦ Ἀριστείδου, ἐν ᾧ τὰ ρυθμιζόμενα λαμβάνονται ἀπὸ τὸν ὀρισμὸν τοῦ Ἀριστοτέλους· ὡς ἦναι καὶ οὕτως· ἀλλὰ πῶς ἔννοεῖ τὸ πρᾶγμα ὁ κ. Οἰκονόμος; μόνον τῶν ποιημάτων ὁ ρυθμὸς εἶναι χρόνου τάξις, ἢ ὅλων ἀπλῶς τῶν ρυθμιζομένων δυναμένων; καὶ ὁποῖου χρόνου; ὁμοίου, ἢ ἀνομοίου; καὶ ὁποῖα τάξις; ἐὰν κ. χ. εἰς ἓνα εἶχον χρόνος μικρὸς μετ' ἄλλον μακρὸν ἔπιται κατὰ τάξιν, — — — — —, ἢ βραχυῶς μετὰ βραχυῶν, υ υ υ υ υ υ, εἶναι αὐτὸ ρυθμὸς, ἢ ὄχι; „ὁ δὲ χρόνος μῶριον ποδός“. τοῦτο πάλιν πῶς εἶναι; ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι ποδὸς μῶριον εἶναι ἢ συλλαβή· ὁ δὲ χρόνος εἶναι ἄλλου μακροτέρου χρόνου μῶριον, ἕως εἰς τὸ βραχυτάτου σημείον, τὸ ὡς κοιχέϊον λαμβανόμενον. „Ἐκ δὲ τῆς συμπλοκῆς τῶν ποδῶν γεννῶνται τὰ διάφορα μέτρα· ὡς ὁ ρυθμὸς εἶναι κυρίως κατὰ τῶν μέτρων τῆς ποιητικῆς· τὸ δὲ μέτρον ὑπάρχει εἶδος ρυθμοῦ“. Πῶς συνάγει τὸ ἐν ἐκ τοῦ ἄλλου, καὶ πῶς συνάπτει ὅλα ταῦτα ὁ κ. Οἰκονόμος, δὲν εἶναι τόσον εὐληπτον· διότι κατὰ τὰ γραφόμενα πρέπει νὰ γένῃ τοιοῦτος συλλογισμὸς. Ὁ ρυθμὸς τάξις χρόνου· ὁ χρόνος μῶριον ποδός· ἄρα ὁ ρυθμὸς τάξις μωρίων ποδός· καὶ ὅμως οὔτε μωρίων ποδῶν, οὔτε ποδῶν τάξις εἶναι ὁ ρυθμὸς· τοιοῦτον εἶναι τὸ μέτρον. Ἐπειτα διὰ τί οἱ παλαιοὶ ἀνόμασαν τὸν ρυθμὸν κατὰ τῶν μέτρων, οὔτε αὐτὸ μᾶς τὸ ἑρμηνεύει· καὶ πῶς τὸ μέτρον εἶναι εἶδος ρυθμοῦ, ἢ μῶριον, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, καὶ αὐτὸ ἀνερμηνεύτον τὸ παρατρέχει, σπεύδων, ἤθελεν εἰπέτις, ἵνα μᾶς διδάξῃ ὅτι τὰ μέτρα εἶναι ἐννεῖα. Νὰ ἐξαγορευθῶ τὴν ἀλήθειαν; ἀπὸ τοῦ σοφοῦ Οἰκονόμου τὴν κλίμαρον ἠλπιζα γενναιότερα, τὰ ὅποια ἐξ ἀπαντος ἤθελε γράψῃ, ἐὰν δὲν ἐξερεῖτο τὰ ἀναγκαῖα βιβλία.

Με καλλιώτερα βιβλία, καὶ με ὀλιγωτέραν σπεύσιν, ἰδοὺ πῶς ἐδύνατο κανεῖς, με φαίνεται, νὰ φιλοσοφήσῃ περὶ ρυθμοῦ.

Εἰς τὴν περὶ ρυθμοῦ θεωρίαν δύο πράγματα εἶναι ἐρευνητέα· τὸ ὑποκείμενον, ἢ ἀντικείμενον, ἐὰν πειράξῃ ἢ λέξις,

εἰς ὃ θεωρεῖται ὁ ρυθμὸς· Β'. τί εἶναι κυρίως ὁ ρυθμὸς. Α'. Ἐπειδὴ πᾶσα ἢ ὕλη εἶναι ποσὸν αἰσθητὸν, εἰς διάσπαιον καὶ χρόνον περιεχόμενον, ἔπεται ὅτι καὶ τοῦ ρυθμοῦ, αἰσθητοῦ καὶ αὐτοῦ ὄντος, ἢ ὕλη, ἢ τὸ ὑποκείμενον, πρέπει νὰ ἦναι τὸ αἰσθητὸν ποσόν. Τὸ ποσὸν ἢ εἶναι συνεχές, ἢ διακεκριμένον. Ὁ ρυθμὸς, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην (σελ. 272) „χωρὶς τοῦ ρυθμιζομένου καὶ τέμνοντος τὸν χρόνον οὐ δύναται γίνεσθαι“. Εἰς τὸ διακεκριμένον ποσὸν λοιπὸν πρέπει νὰ εὐρίσκηται κυρίως ὁ ρυθμὸς, καὶ ὄχι εἰς τὸ συνεχές· οὔτε εἰς τὸ διάσπαιον, ἀλλ' εἰς τὸν χρόνον, καὶ εἰς τὸν διακεκριμένον, καὶ διαίρουμένον χρόνον. Ἡ διαίρεσις αὐτῆ τοῦ χρόνου γίνεται ἢ ἐκ φύσεως, ἢ ἐκ τέχνης. Ἡ τέχνη διὰ τριῶν μάλιστα ἐνεργεῖ αὐτὴν, διὰ λέξεως, μέλους καὶ σωματικῆς κινήσεως. Εἰς ταῦτα λοιπὸν τὰ τρία θεωρεῖται ὁ ρυθμὸς. Ἐκ τούτων δὲ ἢ μὲν λέξις διαίρει τὸν χρόνον διὰ γραμμῶν, συλλαβῶν, φωνῶν, περιόδων· τὸ δὲ μέλος διὰ φθόγγων, διασημάτων, συσημάτων· ἢ δὲ σωματικὴ κίνησις διὰ σημείων καὶ σχημάτων. „Διαιρεῖται δὲ ὁ χρόνος ὑπὸ τῶν ρυθμιζομένων τοῖς ἐκάστου αὐτῶν μέρεσι· ἐς δὲ τὰ ρυθμιζόμενα τρία, λέξις, μέλος, κίνησις σωματικῆ· ὡς διαίρησις τὸν χρόνον ἢ μὲν λέξις τοῖς αὐτοῖς μέρεσιν, ὡς γραμμασι καὶ συλλαβῆσι καὶ ῥήμασι καὶ πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις· τὸ δὲ μέλος τοῖς ἑαυτοῦ φθόγγοις τε καὶ διασημάσι καὶ συσημάσι· ἢ δὲ κίνησις σημείοις τε καὶ σχήμασι καὶ εἴτι τοιοῦτόν ἐστι κινήσεως μέρος“ (Ἀριστοτ. Ῥυθμ. σ. 278). Διὰ τὴν μεγάλην δὲ συγγένειαν τοῦ συνεχοῦς καὶ διακεκριμένου ποσοῦ ἔχει καὶ τὸ πρῶτον πολλὰς ἰδιότητας τοῦ δευτέρου· κατὰ τοῦτο λέγομεν ἀνδριάντα εὐρυθμον, καὶ τὰ ὅμοια.

Κατὰ τὰ ἄνω λοιπὸν ἢ λέξις, καὶ ὁ ἑναρθρος φωνὴ καὶ παρασηματικὴ ἐννοίας, ἀναφέρεται εἰς τὴν διαλεκτικὴν· καὶ ὁ διαγράφει τὴν φύσιν, εἰς τὴν ποιητικὴν, καὶ μόνον ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς λέξεως, καὶ ὁ θεωρεῖται χρόνου διαίρεσις, ἰδιούζει εἰς τὸν ρυθμὸν· ἐκ τοῦ μέλους τοῦ περὶ βιβλίου καὶ ἄλλοις τόμου συνιστᾷ τὴν ἁρμονίαν· ἢ δὲ διαίρεσις τοῦ χρόνου ἀποβλέπει μόνον τὴν ρυθμικὴν. Ἐσαύτως καὶ εἰς τὴν σωματικὴν κίνησιν, οὔτε χρώματα, οὔτε σχήματα, ἀλλὰ μόνον τὸ περὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ χρόνου ἀναφέρεται εἰς τὸν ρυθμὸν.

Β'. Εἰς τὴν τακτικὴν λοιπὸν διαδοχὴν τῶν μωρίων τοῦ

χρόνου συνίσταται κυρίως ὁ ρυθμός· τί δὲ απαιτεῖται πρὸς τοῦτο; α. πρέπει νὰ ἦναι πολλὰ καὶ διάφορα μέρη χρόνου· ἐξ ἑνὸς μόνου δὲν γίνεται εὐδαίης ρυθμός· β. οὕτως νὰ διαδέχωνται ἀλλήλα, ὥστε νὰ συνδέωνται καὶ νὰ κρέμονται ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὸ ἐν νὰ προσδιορίζῃ τὸ ἄλλο. Ὅταν εἰς ἓνα εἶχον, φέρ' εἰπεῖν, ἀποχωρίζεται μία συλλαβὴ ἐκ τῶν προηγουμένων ἢ ἐπομένων, τότε παύει ὁ ρυθμός. Ἀχώριστος ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ρυθμοῦ εἶναι ἡ, περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲ λόγος γίνεται εἰς τὴν ποιητικὴν, ἄρσις καὶ θέσις, ἥτις κυρίως κ.τ.λ. κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ἐκ τοιούτων ἀρχῶν ὀρμώμενος ἤθελε μεταβῆ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν διαφόρων ρυθμῶν, ἐκ τῶν ἀπλουστερῶν εἰς τοὺς συνθέτους· π. χ. ἐκ τοῦ — — εἰς τὸν — — —. Τοῦτο ἤθελε τὸν δώσει ἀφορμὴν νὰ ἐξηγήσῃ διὰ τί συνήθως εἰς τοὺς τραγικούς γίνεται μετάθεσις ἐκ τοῦ ἑνὸς εἴδους τῶν τοιούτων εἰχῶν εἰς τὸ ἄλλο· πρὸς δὲ νὰ λαλήσῃ ὀλίγον τινὰ περὶ προσοδίας, περὶ τόνων, ποῖαν σχέσιν ἔχουσι ταῦτα πρὸς ἀλλήλα· περὶ προφορᾶς, εἴαν ἡ κατὰ τοὺς τόνους, ἢ ἡ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν ἐκφάνησις τῶν ἑλληνικῶν λέξεων ἦναι ὀρθότερα. Ἡ λατινικὴ γλῶσσα π. χ. ὁμολογεῖται διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς· διὰ τί λοιπὸν ἢ μία κατὰ τὴν ποιότητα, ἢ δὲ ἄλλη κατὰ τοὺς τόνους; λαμβάνονται οἱ Βυρρωπαῖοι ἐπίσης καὶ εἰς τῶν δύο τὴν προφορᾶν, ἢ ἐν μέρει αὐτοὶ, καὶ ἐν μέρει ἡμεῖς; τοιαῦτα καὶ παραπλήσια ἤθελε φιλοσοφήσει κανεὶς ἔχων βιβλία κριτικώτερα, πάντων δὲ κάλλιστος ὁ κ. Οἰκονόμος, ἴδιον ἔργον ἔχων τὴν φιλολογίαν, καὶ ὄχι πάντῃ ἄπειρος τῆς Μουσικῆς· ἀλλὰ παρόμοια λεπτολογήματα δὲν εὐρίσκονται, οὔτε εἰς τὸν Φουρμάνου βιβλία, οὔτε εἰς τὸν Γάλλον Ἀββάν.

Δι' ἑλλειψιν ὡσαύτως τῶν καλῶν βιβλίων οὔτε εἰς τῶν μέτρων τὴν μερικὴν ἐρμηνείαν εἶναι πολὺ εὐτυχεστερος ὁ κ. Οἰκονόμος· „Εἰς τὸ ἠρωϊκὸν μέτρον, λέγει (σελ. 130), ἐκτὸς τῶν δακτύλων καὶ σπουδαίων, σπάντως μὲν, εὐρίσκονται θμῶς καὶ ἄλλοι πόδες, ὡς ἀνάπαιστος, ἀμφίβραχος καὶ ἀμφίμακρος, ἢ ἀμφίμακρος, ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ συγγραφεύς. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει οὗτοι· τοῦλάχιστον τὰ παραδείγματα τοῦ δὲν τὴν ἀποδεικνύουσιν. Ὁ περὶ ἀνάπαιστος ἐπιφερόμενος εἶχος εἶναι ὁ γνωστὸς ἐκείνος“.

„Βορέης | καὶ Ζέφυρος κ. τ. λ.“ (Ἰλ. Ι. εἰχ. 5) τὸ εἰς εἰς μέσον τοῦ πρώτου ποδὸς ἠκούετο πολλὰ ὀλίγου εἰς τὴν προφορᾶν (ἴσως ὡς τὸ ἐδικόν μας βορέης), ἢ καὶ ἐκαστικῶς οὐ παντελῶς. Εἰς τοιαύτην περίεσιν τὸ προηγούμενον βραχὺ μεταβάλλεται εἰς μακρόν· ὡς τὸ πρῶτον βορέης ἰσοδυναμῆ μετὰ τὸ Βὸρῆς· καὶ εἰς δὴλασιν τούτου ἐδιπλασίασαν οἱ μετέπειτα τὸ ρ (Βορρᾶς), ὡς ἔπραξαν εἰς πελλότατα ἄλλα οἱ γράψαντες τὰ ὀμηρικά ἔπη.

Διὰ τὸν ἀμφίβραχον πόδα ἐπιφέρει τὸν

„Οὔτι μοι | αἰτῆ | ἐσσι κ. τ. λ.“ (Ἰλ. Γ. εἰχ. 169). Λάθος εἰς τὴν ὀνομασίαν πρέπει νὰ ἦναι· διότι ὁ εἶχος οὗτος εἶναι ἀμφίμακρος, καὶ ὄχι ἀμφίβραχος, καὶ ὡς τοιούτον τὸν ἐπιφέρουσιν (ἔρα Μετρ. Ζ. Πάπ. σελ. 240)· ἀλλὰ, καὶ τῆς ὀνομασίας ἀληθευούσης, δὲν ἀληθεύει τὸ πρᾶγμα. Εἰς τὸν εἶχον αὐτὸν, οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ δεύτερος ποῦς εἶναι ἀμφίμακρος· διότι μακρὰ συλλαβὴ εἰς θέσει ποδὸς, ἐπομένου φωνήεντος, γίνεται βραχεῖα· ἄλλῶς ἤθελε γεννηθῆ χασμωδία. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δευτὸς νομίζει ἀμφίμακρους πόδας ὁ κ. Οἰκονόμος, εἶναι καθαροὶ δάκτυλοι, ὡς παρατηροῦσιν οἱ νεώτεροι Μετρικοί. Τῶν ἐνδεχομένων καὶ οἱ Μετρικοί νὰ λαμβάνονται, καθὼς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι λαμβάνονται· ἀλλ' εἴαν τὸ

Οὔτι μοι | αἰτῆ |

εἶναι ἀμφίμακροι, διὰ τί δὲν εἶναι καὶ ὁ πρῶτος ποῦς τοῦ ἐπιφερομένου πρώτου εἶχου τῆς Ὀδυσσεΐας;

Ἄνδρα μοι | ἔννεπε κ. τ. λ.;

Ἡ πόθεν δῆλον ὅτι ὁ εἰς δάκτυλος, ὁ δὲ ἄλλος ἀμφίμακρος; ἔργον τοῦ κυρίου Οἰκονόμου εἶναι νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ.

Διὰ τὸ γενόμενον λάθος δὲν μένει εἶχος ἵνα ἀποδείξῃ τὸν ἀμφίβραχον· ὡς ὑποθέσωμεν ὁμοίως ὅτι ὁ συγγραφεύς ἐπέφερεν ἀλαθῆσως τὸν κοινῶς ὑπὸ τῶν Μετρικῶν ἐπιφερόμενον,

„Ἐως ὁ | ταῦθ' ἄρμαινε κ. τ. λ.“ Ἰλ. Α. εἰχ. 193. (Μετρ. Ζην. Πάπ. σελ. 240.)

Οἱ νεώτεροι Μετρικοί ἀποβάλλουσιν ἀπὸ τὸ ἠρωϊκὸν μέτρον ἐπίσης καὶ τὸν ἀμφίβραχον, ὡς τὸν ἀμφίμακρον. Τὸ, ἔως ὁ, λέγουσιν αὐτοὶ, ἰσοδυναμοῦσεν εἰς τὴν προφορᾶν μὲ

τά, εἶος δ', τὸ ὅποιον συνιστᾷ δάκτυλον. Μὲ πολλοὺς λόγους δύναται νὰ τὸ ἀναιρέσῃ ὁ κ. Οἰκονόμος· ἀλλ' ὅταν φανῶσιν οἱ λόγοι, γράφονται τὰ δέοντα· τῶρα δὲ, εἰς ἀποφυγὴν τῆς πολυλογίας, ἀς θεωρηθῇ ὡς λήμμα. —

(Ἀκολουθεῖται.)

Περὶ σπούδας ἔμοι φίλε Κοκκινακίη.

Ἐκ τοῦ Ἰασίου· 1820. Φεβρ. 27.

Ἐνταῦθα ἐράνη πρὸ μνηῶν ἡδὴ τιμῶν ἐν βιβλίῳ Ἑλληνιστῶν ἐκδομένον ἐν Λειψίᾳ, μικροῦ παντάπασιν ὄγκου, μὲ ἐπιγραφὴν·

„Ἀπόπειρα Ἀναλύσεως τοῦ νοουμένου, ἰσχυροῦς παρὰ τὰς νῦν. Παρὰ τοῦ Ἀποπειρογράφου τῆς Ἰουμουρίας“. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι μία δοκιμὴ τοῦ πῶς ἐδύνατο μία γλῶσσα νὰ εἶναι διόλου ἀπλή, εὐκολωτάτη, ἐν ταύτῳ πλουσιωτάτη καὶ ἰσχυρὴ νὰ ὀδηγήσῃ ἑκάστην εἰς ὁποιοῦνδήποτε τέχνην καὶ ἐπισημὴν, κατὰ πολλὰ εὐκολωτέρως, ταχύτεως, πλουσιωτέρως ἄλλων ὁποιοῦνδήποτε γλωσσῶν (τὰς ὁποίας ἔσχηματικῶς ὀνομάζει ἐμπειρικῶς) καὶ ἐντελῶς εὐκολομαθητοτέρα εἰς ἕνα ὅπως λόγιον, καὶ μάλιστα εἰς δύο ἢ τρεῖς μῆνας ἡμερησίως, ἀλλ' οὐχὶ οὕτως εὐκόλως, καὶ ὁμιλητῆ· ἐπειδὴ ἡ ὁμιλία μιᾶς ὁποιασοῦν γλώσσης, εἶναι ἔργον καὶ ἀσκήσις ξεχωριστή. Καινὴ δὲ οὐδὲν ἰδέα· διὰ τοῦτο καὶ προσκρούει τὸ βιβλίον εἰς καθ' ἕνα μὴ δέοντα νὰ σκέπτεται, καὶ μάλιστα εἰς ἕνα ἑλληνιστῶν, ἢ λατινιστῶν καὶ ἀπλῶς φιλόλογον καταδιδασκάνοντα πεντάδας χρόνων, καὶ μὴ δυνάμενον ἔτι νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα· ἐπειδὴ τοῦτο ὑπερῷται καὶ κατακρημνίζει πάντα πύργον φιλολογίας, ἐπεριδόμενον εἰς τὴν σαθρὰν βάσιν τοῦ ἐμπειρισμοῦ.

Ἐξέυρομεν πόσον οἱ ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ σοφοὶ προσκρούονται ἀπὸ καινῆς ἰδέας, διὰ φιλαυτίαν πάντως, καθὼς καὶ ὁ Χαρδῆς κατεδικάσθη εἰς τὴν ἀκωνυμίαν τῆς παραφροσύνης ἀπὸ τῶν σοφῶν τῆς Λόνδρας.

Ὁ συγγραφεὺς βεβαίως ὅτι, δὲν εἶχεν ἔτι τὴν τύχην ἐκ

νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ βιβλίον τοῦ ἀπὸ Ἑλληνιστῶν φιλοσόφου, ἢ φιλοσοφοῦντος κἄν ὀλίγον, καὶ ἐκ τούτου προέρχεται ἡ ἀκριστοσύνη· βεβαίως μάλιστα ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἀνααιρετόν· καθόλου μὲ ἐπιχειρήματα ἔχοντά βάσιν τὸν ὀρθὸν λόγον. Τὸ ἡμισυ τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι ἡ θεωρία τῆς γλώσσης, ἀκριβῶς ἐπεριδόμενὴ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. Πᾶσα συνήθεια καὶ εὐδοξότης, πᾶς κανὼν, ἔχων βάσιν τὸν ἐμπειρισμὸν, ἀποβρίπτεται, καὶ μὲ ἀγανάκτησιν μάλιστα, ὡς ἐμπόδια τῆς ἀληθινῆς τῶ ὄντι καὶ πραγματικῆς μαθήσεως· τὸ δὲ τέχνημα τοῦ νὰ καταστήσῃ εἰς ὀλίγα φύλλα τὸ λεξικόν, εἶναι τὸ ἐξῆς· Κατατάττει τὰς λέξεις, τὰς ἀναγκαίας εἰς τὴν γλῶσσαν, εἰς βήματα, ὀνόματα καὶ μόρια· ἀπὸ τὸ λεξικὸν ἀποβρίσκονται ἔλα τὰ παράγωγα, τὰ σύνθετα καὶ ὅλαι αἱ περιτταὶ λέξεις· διότι, λέγει, παράγωγα καὶ σύνθετα, μὴ συμβάλλοντα εἰς τὴν κατάληψιν τῆς λέξεως, πρέπει νὰ ἀποσκοραμισθῶσι διόλου, ἐπειδὴ οὕτω προσάξει ὁ ὀρθὸς λόγος, ὁ μέγας νόμος τοῦ δημιουργοῦ· διὸ καὶ παραλογία καὶ ἀστορία εἶναι τὸ νὰ εἰσάγονται τὰ τοιαῦτα εἰς τὸ λεξικόν. Ἡ ἀνάλυσις, λέγει, τοῦ νοουμένου, ἢ ἡ γλῶσσα, ὡς καθαρὸν γέννημα τοῦ νοῦ, ὡσπερ καὶ ἡ γεωμετρία, δὲν ἔπρεπε νὰ ὄξῃ ἀπὸ ἐμπειρισμῶν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εἶναι καθαρῶς ὅλη ἔργον νοῦ, ἐπειδὴ τῶ ὄντι τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ προξενήσῃ καὶ τὴν ἄκραν εὐκολιαντῆς, καὶ τὴν μεγάλην διαμονήντης. Ἐτι δὲ ἀποβρίπτει ἀπὸ τὸ λεξικὸν πολλὰς ἄλλας λέξεις, αἰδοσάσαι ἡμποροῦν νὰ εἶναι παράγωγοι, ἢ σύνθετοι. Ὅλα τὰ παράγωγα εἶναι μὲ τοιαύτην τάξιν προσηρμοσμένα, ὡς ἑκάστος, ἀκούων αὐτὰ, εἶναι περιττὸν νὰ ἐρωτᾷ τί σημαίνουσιν· ἀρκεῖ μένον νὰ ἠξεύρῃ τὴν μεταλεξικὴν θεωρίαν, ὅσαν καὶ αὐτὴν ὀλιγοτάτων σελίδων. Τὸ λεξικὸν τοῦτο εἶναι οὐ μόνον ἐγκολπιστόν, ἀλλὰ καὶ ἐγκολπιστότατον, τὸ ὅποιον ἀρχίζει ἀπὸ τὰ βήματα, καὶ πρώτον ἀπὸ βήματα ἀκλιτα, τὰ ὅποια εἶναι τὰ ἐκφωνήματα (τὸ προαὐλίον καὶ προαίμιον τῆς γλώσσης) τὰ δηλοῦντα καὶ αὐτὰ ψυχικῶς διαθέσεις, ἀνεπισκέπτως ὅμως. Ἐπειτα κατατάττει τὰ κλιτὰ βήματα, ὅσων τὰ γέννη τῆς φυσικῆς ἰσορίας, καὶ τὰς ὀνομασίας τῶν μερῶν τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, καὶ ὀλίγα τι νὰ ἐπίθετα, τὰ ὅποια λέγει κατηγορήματα, (ἂν καὶ τὰ πλεῖον ἡμποροῦσαν νὰ εἶναι βηματικά), ἔπειτα

τὰς λέξεις, καθὼς αὐτὴ, χωράφι, οἶνος, ἔαρ καὶ π. λ. ὑπερὸν ὀλίγα μόρια. Ὅθεν ὄλαι αἱ λέξεις τοῦ λεξικοῦ εἰσὶ μονοσύλλαβοι, αὐτογενήσοι ἂν εἶναι ζῶον, ἢ φυτὸν, ἢ μέρος ζῶου, ἢ μέρος φυτοῦ, καὶ εἰς ἄλλα αὐτογενήσοι ἔτι, ἂν εἶναι ῥῆμα, ἢ ἐπίθετον, ἢ μόριον, ἢ παράγωγον. Τῶν γραμμάτων δὲ, πέντε μὲν εἰσὶ φωνήεντα, ὁκτώ δὲ δίφθογγοι (διφώνως μονοσύλλαβοι λέξεις προφερόμεναι), ἕξ τρίφθογγοι καὶ τριάκοντα σύμφωνα, διὰ τὰ ἢμπορήτις νὰ παρασηση καὶ ξέναις λέξεσι· ὅθεν γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ. Βελοῖτον, λέγει, καὶ βέβαρον ἢ παρασησεις ἐνὸς συμφώνου διὰ πολλῶν, καὶ γελοιοτερον ἐτι καὶ πρόσκοφισ εἰς τὴν μάθησιν, τὸ νὰ μὴ προφερητις, ὅσον τὸ δυνατόν ταλκῦρια ὀνόματα ἐπιχαρίως, τὸ ὅποσον εἶναι ἀδύνατον, ἀνευ τινὸς πλουσίου ἀλαφρήτου. Εἰς τὸ τέλος εἶναι καὶ μία σύνθεσις περιλαμβάνουσα τὰ μαζωτὰ ζῶα· ἔπειτα λέγει ὅτι, ἡ θεωρία ἤθελεν εἶναι ἀτελής, ἀνευ τοῦ λεξικοῦ καὶ τῆς συνθέσεως. Αὐτὸς ὁ ἴδιος συγγραφεὺς λέγει ὅτι, δὲν ἦτον ὁ σκοπὸς του νὰ εἰσαῆξαι καὶ νὰ διδάξῃ νέαν γλῶσσαν, ἀλλὰ μόνον νὰ δείξῃ τινι τρόπον ἔπρεπε νὰ εἶναι μία γλῶσσα, ἀξία τῶ ὄντι ἐπαίρου· καὶ ὅτι, μίαν ποιῶντην γλῶσσαν μεθοδικὴν καὶ ἐπισημονικὴν ἔπρεπε νὰ ἔχωσι καὶ οἱ σοφοί, ἀποβρίπτουτες τὸν ἐμπειρισμὸν ἐκαστοῦ πρὸς νὰ εἶναι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἀδύνατον ὅμως εἰς ἐπισολικὴν ἔκτασιν νὰ σοὶ δώσω μίαν πλατυτέραν ἰδέαν· ἀλλ' ὅταν ἔξῃς τὸ βιβλιάρην, ἔξῃς καὶ τὴν διεξοδικωτέραν, λεπτομερεστέραν καὶ πληροφωρεστέραν αὐτοῦ ἔννοιαν.

Καταχώρισον ταύτην μου τὴν πρὸς σὲ ἐπιστολὴν, πρὸς κοινὴν εἰδοποίησιν τοῦ γένους, εἰς τὸν φιλολογικόν σου Ἁ. Ἐρμῆν.

Ὁ φίλος σου
Μανουὴλ Βερνάρδος Καμηνάρης Κρής.

Εἶδησις

πρὸς τοὺς ἐν ἐπιγνώσει φιλομαθεῖς ὁμογενεῖς.
Παντοῦ φιλοτιμοῦνται νὰ συζητοῦν σχολεῖα, ἀπὸ ζῆλον πρὸς τὸ γένος βέβαια, καὶ ἐς τινὰ μέρη κατώφθωσαν ἡδὴ

πρὸ χρόνου καὶ τὴν σύστασιν αὐτῶν· πλὴν ὁ καρπὸς, παραβυλλόμενος μὲ τὸν ζῆλον, μὲ τὴν προθυμίαν καὶ μὲ τὴν συνδρομὴν, παντάπασι εἶναι ἀσήμαντος· τὸ ὅποσον εἶναι περιττὸν καὶ νὰ λέγητις. Τοῦτο δὲ προέρχεται κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὴν παράβασιν ἐνὸς κανόνος, ὁ ὅποιος δὲν ἔλαθε τοὺς πρῶτους σοφοὺς, εἶναι τώρα ὑπερτὰς δύο χιλιάδας ἐνιαυτοί· ὅθεν καὶ δὲν ἔπαυσαν συζητῶντες καὶ παραγγέλλοντες αὐτὴν τὴν ἀρχὴν, αὐτὴν λέγω τὴν θεμελιώδη διδασκαλίαν· „Πρέπει νὰ βαδίζῃς εἰς τὴν σπουδὴν ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τὰ ἄγνωστα“. Διδασκαλία ἀληθεστάτη καὶ ἀναγκαιοτάτη διὰ τὴν μάθησιν, ἢ ὅποια, χωρὶς αὐτὴν, δύσκολα κατορθώνεται, διὰ τὰ μὴ εἰπῶ ἀδύνατα.

Ἐς παρατηρήσεις, παρακαλῶ, μὲ προσοχὴν ὁμῶς μεγάλην καὶ χωρὶς πρόληψιν, μὲ καθαρότητα καρδίας καὶ χωρὶς ἰδίους κερδαλέους σκοποὺς, καὶ δὲ καταλαβῆ βέβαια αὐτὸ ὅπου λέγω. Ἐπειδὴ ἂν τὸν χυδαῖον λαὸν λαυθάην τί ἐσι μάθησις, τοὺς προὔχοντας ὁμῶς σχεδὸν παντοῦ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρέματα καὶ ἡ σύστασις τῶν σχολείων, δὲν τοὺς λαμβάνει. Καθεὶς σχεδὸν ἠξέυρει ὅτι πρέπει νὰ μαθαίναμεν, καθόλου, πράγματα ὅπου μᾶς εἶναι ὠφέλιμα, ἀναγκαῖα μάλιστα εἰς τὴν ζωὴν· καὶ ὅσον κλειότερα ἠξέυρομεν, τόσο καὶ πλειότερον πεκαυθευμένοι λεγόμεθα· ἐτι δὲ καὶ τοὺς τρόπους τοὺς εὐκολυτικὸς τῆς μαθήσεως, τόσο τῶν πραγμάτων ὅπου βλέπομεν, ἢ ἀκούομεν, τῶν τε παρόντων καὶ τῶν περασμένων, ὅσον καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους μας ἐν τῷ βίῳ σχέσεων. Οἱ εὐκολυτικοὶ λοιπὸν αὐτοὶ μαθήσεως τρόποι εἶναι τὰ ἰγράμματα. Εἰς αὐτὴν τὴν μάθησιν, τὴν ὄντως μάθησιν, ἕξ ἀνάγκης πρέπει νὰ βαδίζῃς ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τὰ ἄγνωστα· δηλαδὴ πρέπει νὰ ἀρχίζου οἱ νέοι, μὲ ὀδηγὸν τὸν διδάσκαλον, ἀπὸ ἐκείνα ὅπου ἠξέυρου, διὰ νὰ μάθου καὶ ἄλλα, ὅπου δὲν ἠξέυρου ἀκόμη. Καθεὶς ἄλλος τρόπος παραζαλίζει τοὺς νέους, τοὺς συγχύζει, καὶ τοὺς μὲν κάμνει νὰ ἀηδιάζου καὶ νὰ ἀποσρέφονται τὰ σχολεῖα (καὶ οὐτοίεσι, κατὰ τὸ σύνθημα, οἱ εὐφρέστεροι), τοὺς δὲ, νὰ ἀπατῶνται εἰς τὴν μάθησίν των, καὶ νὰ ἐπιμένουσιν, καὶ νὰ κατανοοῦν νὰ γίνωνται καὶ ὀπτασιώδεις οἱ πλείους, ἂν ἄλλα περιστατικὰ δὲν τοὺς ξαναφέρου εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθινῆς μαθήσεως.

Διὰ τὰ ἀρχίζου λοιπὸν οἱ νέοι ἀπὸ τὰ γνωστὰ, καὶ νὰ

βαδίζου ἐπὶ τὰ ἀγνώστα, ἔπρεπε νὰ μὴν ἀρχίζου ἀπὸ τὸ ἄλφα καὶ βῆτα· ἀλλ' ὁ διδάσκαλος νὰ συνομιλῇ μὲ αὐτοὺς, διδάσκων ἐκεῖνα ὅπου ἀκόμη δὲν ἤξεύρου, τὰ πράγματα λέγω τῶν ὄκων, τῶν κήπων καὶ τῆς κώμης, τόσου ἐδώμα, ὅσον καὶ φρερέματα καὶ οἰκήματα καὶ χόρτα καὶ δένδρα καὶ πτηνὰ καὶ ζῶα καὶ ὀφάρια ὅπου βλέπου· καὶ πῶς γίνονται πολλὰ πράγματα, τὸ παυὶ λέγω, ὁ ἄρτος, ὁ οἶνος καὶ τ.λ..

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἔχουν οἱ νέοι ὄμματα καὶ ὦτα, καὶ ὄχι σκέψιν, τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ υπολάβη τις εἰς αὐτοὺς. Δὲν λέγω ὀρεξίν καὶ προθυμίαν, τὰ ὅποια τὰ ἔχουν οἱ μικροὶ, καὶ μάλιστα εἰς ἓνα μεγάλου βαθμῶν, ἀρκεῖ μόνον νὰ καταλαμβάνουν τί σπουδάζου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχουν νὰ μάθουν οἱ νέοι σπουδάζοντες καὶ ἐναιυτὸν ὀλοκλήρου. Εἰς αὐτὸν τὸν ὀλίγον χρόνον μεγαλύνει ἀρκετὰ καὶ ἡ σφαῖρα τῶν γνώσεων τῶν νέων, καὶ ἀκολουθῶς πλουτίζεται καὶ ἡ γλώσσων ἀπὸ λέξεις καὶ φράσεις, καὶ γίνεται, ὅπου τὸ δυνατόν, τελεία διὰ τὴν ἡλικίαν των. Ἐκαστος ἤξευρει ὅτι, ὅπου νεώτερος τις, τόσον καὶ εὐκολώτερα μανθάνει γλώσσαν· καὶ τις ἀμφιβολία ὅτι πρέπει καθεὶς νὰ μανθάνῃ πρῶτον, ὅπου τὸ δυνατόν, καλὰ, νὰ ἐξηγητῆται διὰ τὰ πράγματα ὅπου βλέπει καθημερινῶς καὶ ἐπάνω του καὶ τριγύρω του;

Οὕτω λοιπὸν, ἀφ' οὗ ὁ κύκλος τῶν γνώσεων τῶν παιδίων μεγαλώσῃ ἀρκετὰ, καὶ ἡμποροῦν νὰ ἐξηγητῶνται ἐλεύθερα διὰ ἐκεῖνα ὅπου ἤξεύρου, ἀρχίζου ἐνταυτῶ καὶ νὰ σκέπτονται· τότε πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ τοὺς κάμνῃ νὰ παρατηροῦν ὅτι αἱ ὀμιλῆαι εἶναι σύνθετοι ἀπὸ τὰς λέξεις, αἱ δὲ λέξεις εἶναι σύνθεται ἀπὸ συλλαβῶν, καὶ αἱ συλλαβαὶ ἀπὸ γράμματα, καὶ ὅτι τὰ γράμματα εἶναι δύο λογίων, φωνήεντα δηλαδὴ καὶ σύμφωνα· νὰ τοὺς μάθῃ δηλαδὴ τὰς γραμματικὰς ἀρχὰς τῆς γλώσσης ὅπου ὀμιλοῦν, καὶ οὗτος ὁ τρόπος εἶναι ὁ φρουκώτερος καὶ εὐκολώτερος διὰ τὰ παιδιά. Τότε οἱ νέοι ἡμποροῦν μόνον νὰ εὑρου πόσα γράμματα εἶναι, καὶ πόσα φωνήεντα, καὶ πόσα σύμφωνα καὶ τ. λ. καὶ τ. λ. Παρομοίως παρατηρήσεις ἡμποροῦν νὰ κάμουν τὰ παιδιά, νὰ διακρίνουν καὶ τίνες λέξεις ὀνόματα, καὶ τίνες ῥήματα, πῶσυχῶς μεταβάλλεται εἰς τὴν ὀμιλίαν ἐκάστη λέξις καὶ τ. λ. Τότε δὲ πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ διδάξῃ τὰ παιδιά καὶ τὰ σημεῖα τῶν γραμμάτων, καὶ νὰ τὰ γνωρίζου καὶ νὰ τὰ κά-

μουν μόνον των, καὶ νὰ γράφου ὀλοκλήρου λέξεις. Ἐδῶ εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι πολλὰ καλλίτερον, καὶ καὶ πολλὰ εὐκολοτικώτερον, νὰ γράφῃ ὁ διδάσκαλος πρῶτα μὲ κινεμάτιον γῆν (τεμπεστρί) ἐπᾶναι εἰς μίαν τράπεζαν μαύρην, ὀψηλὰ ὀρθὰ σημεῖον, τὸ α, τὸ β, καὶ τ. λ. σημεῖα τῶν γραμμάτων· οὕτω βλέπου ἐνταυτῶ ὄλα τὰ παιδιά καὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν διαφορετικὴν κίνησιν τῆς χειρὸς τοῦ διδασκάλου διὰ τὸ κατ' ἓνα γράμμα· νὰ βάνῃ ἔπειτα ὁ διδάσκαλος κατὰ σειράν κάθε παιδί νὰ κάμνῃ καὶ μόνου του πρῶτον τὸ ἐν γράμμα, ὄξερου τὸ ἄλλο καὶ τ. λ. Οὕτως οἱ μικροὶ, ὄντες ὀποχρεοὶ νὰ γράφου, ἐνάπιον πάντων, θὰ φιλοτιμηθοῦν, θὰ προσέξου, θὰ βάλου ὄλα τὰ δυνατά των, διὰ νὰ μὴ ἐντραποῦν, καὶ θὰ μάθου πολλὰ ὀγλίγωρα νὰ γράφου τὰ σημεῖα τῶν γραμμάτων. Καλὸν εἶναι ἔτι τὸ νὰ ἐκλέξῃ ὁ διδάσκαλος τοὺς ἐπιτηδειοτέρους νέους, νὰ τοὺς ἔχῃ ὡς ὀποδιδασκάλους καὶ βοηθοὺς του. Ἀφ' οὗ δὲ μάθου οἱ νέοι νὰ κάμνου καλὰ τὰ σημεῖα, θὰ γράφῃ ὁ διδάσκαλος καὶ συλλαβῶν καὶ λέξεις (ἀπὸ ἐκεῖνας ὅπου ἤξεύρου), ἔπειτα καὶ φράσεις ὀλοκλήρου, καὶ θὰ βάνῃ τὰ παιδιά νὰ μάθου παρομοίως νὰ γράφου καὶ αὐτά. Τίς ἀμφιβολία, ὅτι οἱ νέοι ἔχοντες ἐν ἀντιληπτικῶν, ὡς εἰπῶ καὶ ἐγκολαπτικῶν, ζωηρότατον, θὰ μάθου οὕτω καὶ τὴν μιστὴν ὀρθογραφίαν, ἡ ὅποια κρέμνεται πολὺ πλέον ἀπὸ τὴν πρᾶξιν, παρὰ ὀπὸ κανόνος; οἱ καθαυτὸ κανόνες εἶναι ὀλίγοι, καὶ ἀνεκπαισθήτως τοὺς μανθάνου καὶ αὐτοὺς, τοὺς μὲν παρατηροῦντες καὶ μόνον των, τοὺς δὲ ποτε ἐρωτῶντες καὶ τὸν διδάσκαλον. Ὅποιος διδάσκαλος παραδίδει εἰς νέους χωριστὰ θεωρίαν ὀρθογραφικὴν, δὲν ἤξευρει μὲ τελειότητα τί κάμνει. Εἶδα πολλοὺς ὅπου παρεδόθησαν δὲς καὶ τρεῖς τὸ ὀρθογραφικῶν τοῦ Γαζῆ, καὶ δὲν ἤξευραν νὰ ὀρθογράφου· πλὴν οἱ τοιοῦτοι δὲν ἦτον λογιώτατοι, τὸ ὅποτον δὲν γίνεται τις μὲ παραδόσεις κλιτικῶν, ὀρθογραφικῶν, συντακτικῶν, ἀλλὰ μὲ πολλὴν καὶ προσεκτικὴν καὶ παρατηρημένην ἀνάγνωσιν· εἶδα καὶ ἄλλους ὅπου παρεδόθησαν δὲς καὶ τρεῖς συντακτικά, πλὴν ματαίως· τοῦτο ἡμποροῦν νὰ τὸ παρατηρήσου καὶ ἄλλοι, καὶ συμφήσουσι μοι ἀναμφιβόλως. Ἡ μάθησις μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ εἶναι πολλὰ ὀγλίγωρος, ἐπειδὴ οἱ νέοι γνωρίζου οὕτω τὴν ὀφέλειαν τῶν γραμμάτων. Οὗτος ὁ τρόπος εἶναι ἐπιδεικτικὸς ἀκόμη μίᾳ θαυμασίας τῆς ὄντι καὶ εὐκολοτικῶ-

τάτης τάξεως, ὥς νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς ἄλλα, καὶ ὄχι μόνον τοῦ γραψίματος, καὶ ὁ καιρὸς ὀλίγιστος. Δὲ κάμῃ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ φανερὸν καὶ κοινῶς κρατῶν.

Οἱ νέοι ἔπειτα δὲν πρέπει νὰ ἀφήσουν τὴν ὁδὸν ὅπου ἀρχισαυ, ἢ ὅποια εἶναι τὸ νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ βαδίζουσι ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τὰ ἄγνωστα· πρέπει νὰ ἐξακολουθήσουσι καὶ μετὰ βιβλία, ἐκεῖνα ὅπου ἕως τώρα ἦσαν τὸ ὑποκείμενον τῶν συνομυλιῶντων· νὰ σπουδάσουσι δηλαδὴ, μετὰ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου, συστηματικώτερα ὀλίγον, τινὰ ζῶα, τινὰ φυτὰ, τινὰ ἄλατα, μέταλλα καὶ ἄπλως ὄρυκτα, τὰ ἀναγκασιώτερα, καὶ τὰ ἀξιώτερα περιεργείας, καὶ τὴν οἰκονομίαν· ἔπειτα μίαν γεωγραφίαν πρακτικὴν, ἐπιτολαιῶς, ἴν' οὕτως εἶπω, καὶ καθολικώτερος πρώτου, εἶτα περιεργασίας καὶ μερικωτέρας. Φυσικὰ ὁμιλῶ· ἐπειδὴ σπουδάζοντες οἱ νέοι τὰ ἀνάγκαια εἰς τὴν ζωὴν πράγματα, καὶ τὰ ἀξιώτερα περιεργείας, δὲ ἐρωτοῦν βέβαια συχνὰ τὸν διδάσκαλον, ποῦ γίνεται τοῦτο; ποῦ γίνεται αὐτό; ποῦ ἐκεῖνο; ποῦ τὸ ἄλλο; καὶ τ. λ. Ἐπειτα νὰ σπουδάσουσι οἱ νέοι μίαν ἀριθμητικὴν ἐκτεταμένην ὅσον τὸ δυνατόν, ὡς ἀναγκαῖον μάλιστα καὶ εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον· ἔπειτα μίαν σύντομον γεωμετρίαν, εἰς γυμνασίῳ τοῦ νοητικοῦ των, καὶ διὰ νὰ ἤξεύρουσι καὶ, τί δὲ εἴη τρίγωνον, κύκλος, κύβος, πυραμῖς, πολυέδρον καὶ τ. λ., καὶ νὰ μὴ ζητῶνται ἀκούοντες, ὅτι ἤμπορεῖ νὰ μετρήσῃ εἰς τὸ ἀπόστημα τῆς σελήνης καὶ τ. λ.. Ἐπειτα τὴν ἱστορίαν, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸν χρόνον των καὶ ἀπὸ τὸν τόπον των· ἐπειδὴ γελοῖον, καὶ βάρβαρον παντάπασι, τὸ νὰ πηδᾷ ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἢ εἰς τὴν Σιναν, καὶ νὰ ἀναγνῶζῃ καὶ τὸν ἄθλιον μαθητὴν, μετὰ τρυφεροῦς καὶ ἀδυνάτους ἀκόμα πόδας του, νὰ συμπηδᾷ μετ' αὐτόν, διὰ νὰ ἀρχίσῃ γεωγραφίαν ἢ ἱστορίαν τάχα ἀπὸ μίαν ἄκραν τῆς οἰκουμένης. Γελοῖον παρομοίως παρόμοια πηδήματα καὶ εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα. Πόσον ἀφελεῖ τὸν κοινωνικὸν ἄνθρωπον ἢ ἱστορία, τὸ εἶπαν πολλοὶ ἱστορικοὶ, καὶ περίφημοι, ἂν θέλῃς, τόσοι παλαιοὶ, παλαιότατοι, ὅσον καὶ νέοι, νεώτατοι, καὶ τὸ λέγουσι ἀκόμη ἐγὼ φθάνει νὰ εἰπῶ, ὅτι εἶναι ἀξία νὰ λέγεται ἢ ἱερά τοῦ ἀνθρώπου γένους διδάσκαλος, καὶ ὅτι ὁ ἀνεύνοιστος τῆς ἱστορίας εἶναι τὸ νηπίον τοῦ κόσμου. Πλὴν οἱ μαθηταὶ καὶ μόνοι των πρέπει νὰ διαβάζουσι καὶ ἄλλα ἱστορικὰ βιβλία εἰς τὴν αὐτὴν

γλώσσῳ· ἐπειδὴ ὅσον πλεονέστερα ἱστορικὰ βιβλία διαβάσῃ τις, τόσοι καλλίτερα γερνόνται καὶ εἰς τὰ ὀλίγα ὅπου δὲ εὐθυμάται· ὅσον ἀκόμα καλλίτερα, τόσοι ευκολώτερα, τόσοι καταληπτότερα καὶ κριτικώτερα δὲ διαβάξῃ ἔπειτα καὶ τὰ Ἑλληνικά, ἐκείνος ὅπου μέλλει νὰ κάμῃ μίαν ἐσχαριστὴν σπουδὴν εἰς αὐτὰ. Αἱ δυσκολίαι δὲ ἀπαντῶνται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεονέστερον, εἰς τὰς ἀναγνώσεις, αἵτινες προξενουῦνται ἀπὸ αὐτὸ, τὸ ὅτι δηλ. δὲν ἔχει τις πολλὰ βιβλία διαβασμένα. Ἡ κατάληψις τῶν βιβλίων εἶναι εἰς εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐν σχολεῖον ὅπου δὲν ἔχει βιβλιοθήκην, εἶναι πρᾶγμα πολλὰ ἀσήμαντον. Μετὰ ταῦτα, κοινῶς ὁμιλοῦντες, καλὸν καὶ ἀναγκαῖον εἶναι μάλιστα, τὸ νὰ ἔχη ὁ νέος τινὰς ἐννοίας φυσικῆς, διὰ νὰ ἤμπορῇ νὰ ἤξεύρῃ τινὰ φαινόμενα ὅπου βλέπει κάθε ἡμέραν, τινὰς ἐννοίας τοῦ ἀνθρώπινου σώματος, τινὰς ἐννοίας ἱατρικῆς καὶ χημικῆς, τινὰς ἐννοίας τοῦ κόσμου καθόλου, καὶ τ. λ. ὥς, ὅς τις σπουδᾷ τεσσαρὰς ἢ πέντε χρόνους, νὰ εἴγῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖον ἀρκετὰ σοφισμένος διὰ τὸν κόσμον, ἤξεύρουσι τὰ ἀναγκασιώτερα καὶ ἀξιώτερα περιεργείας. Ταῦτα λέγω διὰ τὴν ἀναγκαῖαν κοινῶς μάθησιν· ἀλλ' ὅς τις θέλει, καὶ ἢ οἰκιακῆ του κατάστασις τῷ συγχωρεῖ, διὰ νὰ σπουδᾷ περιεργικώτερον καὶ βαθύτερον τινὰ ἐπιστήμην, εἶναι θαυμασιῶς ἐτοιμασμένος μετ' αὐτὴν τὴν ἀναγκαῖαν μάθησιν, καὶ δι' αὐτὴν, καὶ διὰ κάθε ἄλλην ἄπλως σπουδὴν. Σπουδάζων τις τὴν ἱστορίαν, ἤμπορεῖ νὰ μάθῃ καὶ τὴν θρησκείαν· κοινῶς ὅμως, ἔχουσι πλέον οἱ νέοι ἰδίαν περὶ θεοῦ ἀπὸ τὴν σπουδὴν τῆς φυσικῆς ἱστορίας· ἐπειδὴ σπουδάζοντες οἱ νέοι τὰ ἀναγκασιώτερα τῆς φυσικῆς ἱστορίας, καὶ ἀρχίζοντες ἀνεπαίσθητως νὰ σκέπτονται, δὲ παρατηρήσουσι καὶ μόνοι των, ἢ δὲ τοὺς προλαβῇ ὁ διδάσκαλος εἰς αὐτὸ, ὅτι εἶναι ἓνας καθόλου δημιουργός, ἔσχατον αἰτίον, πρωταίτιον ὅλων τῶν πραγμάτων ὅπου βλέπουσι κατασκευασμένα μετ' ὅσον τάξιν. Ἡ δὲ σπουδὴ τῶν λεγομένων Ἑλληνικῶν, δὲ εἶναι καὶ αὐτὴ πολλὰ εὐκόλος, καὶ ἔργον πέντε ἢ ἕξ μηνῶν, καὶ ὄχι περισσότερον. Τώρα ὅμως πολλοὶ σπουδάζουσι πολλοὺς χρόνους Ἑλληνικά, καὶ δὴλον τὸ ἀποτέλεσμα· ἢ μεγάλη δυσκολία προέρχεται ἀπὸ αὐτὸ ὅπου ἀρχίζουσι νὰ σπουδάζουσι, βαδίζοντες ἀπὸ τὰ ἄγνωστα εἰς τὰ γνωστὰ, δηλαδὴ σπουδάζουσι, χωρὶς νὰ ἤξεύρουσι τί σπουδάζουσι, καὶ εἰναυτοὶ ὀλοκληροὶ περὶ

νοῦν, ἔδ' ἄβλιος μαθητῆς δὲν καταλαμβάνει ἀκόμη τί διαβά-
ζει. Κανόνες ἀπλῶς καὶ ῥητορικοὶ λόγοι, εἶναι πάντῃ ἀνωφε-
λεῖς εἰς τὰ παιδία, φθείρου μάλιστα τὸν νοῦν τούτῳ, τὸ χειρό-
τερον. Ῥητορικοὶ λόγοι εἶναι μόνον καλοὶ εἰς ἕνα ἔπου ἀπέ-
κτησε πλέον τὰς ἀναγκαίας ἐννοίας, ἔπου ἤξεύρει πλέον πολ-
λὰ πράγματα, καὶ ὄχι εἰς ἀρχαίους νέους. Δὲν ἀνέφερα λο-
γικὴν, ἐπειδὴ ὁ φυσικὸς τρόπος τῆς σπουδῆς, ἢ ἀπὸ τὰ γνω-
στὰ εἰς τὰ ἀγνωστα βᾶδις, εἶναι μία πρακτικὴ λογικὴ καὶ
ἡ γεωμετρία ξεχωριστὰ δυνάμει πολὺ τὴν λογικὴν δύναμιν
τῶν παιδίων. Δὲν ἀνέφερα Μεταφυσικὴν, ἐπειδὴ κάθετι ἔχει
τούτους λόγους καὶ τὰς αἰτίας του, καὶ ὅσις ὀμιλεῖ διὰ τὸ κάθε-
τι καλλίτερα, ἐκείνος εἶναι καὶ μεταφυσικώτερος· πλὴν πόσα
πρέπει νὰ μάθῃ τις, διὰ νὰ ὀμιλῇ ἔπειτα διὰ τούτους λόγους
καὶ αἰτίας τοῦ καθ' ἑνὸς πράγματος! τὸ Μεταφυσικὴν, τὸ ἴδιον
αὐτὸ δηλοῖ· ἂν δὲν θέλωμεν νὰ ματαιοπουδάζωμεν λέξεις
μόνον. Δὲν ἀνέφερα Ἠθικὴν, ἐπειδὴ ἡ σπουδὴ, καθὼς πρέπει
τῆς ἰσορίας, εἶναι ἀκόμη καὶ μία πρακτικὴ ἠθικὴ, καὶ μία
πρακτικὴ πολιτικὴ. Εἶπαν, εἶναι τὰρα ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας
ἐνιαυτοὶ, περὶ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρετῶτατα· εἶπαν μά-
λιστα ὅσα πρέπει νὰ ῥηθοῦν, ἀλλ' ἀκόμη ζητεῖται, ἂν ὁ κό-
σμος εἶναι ἠθικώτερος καὶ πολιτικώτερος· πλὴν ἂς εἶναι· εἰς
τὴν ἰσορίαν θὰ παρεμβληθῶν τινα ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλην, καὶ
ἀπὸ τούτους Πυθαγόρικους, διὰ νὰ ἤξεύρῃ κἄν τις, ὅτι ἡ ἠθικὴ
καὶ ἡ πολιτικὴ εἶναι παλαιότατα διδάγματα, καὶ πολὺ τε-
λειώτερα ἀπὸ τὰ φυσικὰ διδάγματα, τὰ ὅποια πρέπει μάλι-
στα νὰ τὰ ζητῶμεν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν νεωτέρων.

Ταῦτα πάντα ροχαζόμενοι τινὲς φιλογενεῖς, ἀπεφάσιζον
νὰ ἐκδώσουν μίαν συλλογὴν βιβλίων, τὴν ὄντως κοινὴν ἐγ-
κυκλοπαιδεῖαν, ὅπου νὰ περιέχονται τὰ ἀνωτέρω, τὰ ὅποια
θὰ συνίστανται·

„Πρῶτον, εἰς δύο τόμους περιέχοντας ζῶα, τετράπο-
δα, πτηνὰ, ψάρια, ἀμφίβια, ἔντομα, σκώλικας, τὰ ἀξιο-
λογώτερα, τόσον διὰ τὴν ἀφελειάν των ἢ βλάβην, ὅσον καὶ
διὰ τὸ ἀξιοθεωρητέον των (Ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς
θὰ παρατηρηθῇ καὶ εἰς τὰ ἐφεξῆς)· ἔτι δὲ καὶ οικονομικά.

„Δεύτερον, εἰς τρεῖς τόμους περιέχοντας πρακτικὴν γεω-
γραφίαν ὅλης τῆς οἰκουμένης, καθόλου μὲν τὰ μακρυνὰ, λε-
πτομερῶς δὲ πᾶς τὰ πλησίον, λεπτομερεστέρας τὰ ἡμέτερα.

„Τρίτον, εἰς ἕνα τόμον περιέχοντα ἀριθμητικὴν καὶ γεω-
μετρίαν, καὶ γεωμετρικά τινα, καὶ θεωρίαν γεωγραφίας,
ὅση ἔστι κοινῶς ἀναγκαία.

„Τέταρτον, εἰς τρεῖς τόμους περιέχοντας ἰσορίαν, ἢ ὅ-
ποια εἶναι κλίμαξ εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν τοῦ κό-
σμου, εἰς τὴν ὅποιαν δὲν φθάνει τις ἂν διαβάσῃ καὶ ὅλους
τούτους ῥητορικοὺς λόγους.

„Πέμπτον, εἰς ἕνα τόμον περιέχοντα ἀνατομικά, φυσιο-
λογικὰ, ἰατρικὰ, χειρουργικὰ, ὅσα ἢμποροῦν νὰ ἤξεύρου
κοινῶς ὅσοι κἄν ἐσπούδασαν, καὶ μάλιστα κἀμνον καὶ τὸν δι-
δάσκαλον. Ἀτοπία, παρεξενότης ἢ καθόλου ἀνευνοιότης αὐ-
τῶν· εἶναι ἐντροπή, καὶ μάλιστα μεγάλη τὸ νὰ μὴν ἤξεύ-
ρη τις πόσους ὀδόντας ἔχει, τί ἐστὶ νεῦρον, τί ἀρτηρία, τί
φλέβα, τί λυμφαγγεῖον καὶ τί χρησιμεύουν καὶ τ.λ. καὶ τ.λ.

„Ἐκτον, εἰς δύο τόμους περιέχοντας φυσικὰ, κοσμο-
λογικὰ καὶ ἕτερα περιεργα. Καλλογραφίαι ἀνάλογοι, κοσμο-
προσεθῆ εἰς τούτους τόμους, καὶ ἐπομένως θὰ ἀναληφθῇ ἢ προσ-
ῆκουσα καὶ ἀναγκαῖα φροντὶς καὶ κόποι, τόσον διὰ τὴν λαμ-
πρότητα καὶ τὴν ζερεότητα τοῦ τυπικοῦ χάρτου, ὅσον καὶ
διὰ τὴν κομψότητα καὶ γλαφυρότητα καὶ τὴν δυνατὴν ἀκρι-
βειαν τῶν χαλκογραφιῶν. Ἐκαστος τόμος θὰ περιέχῃ ἀπὸ 500
ἕως 600 σελίδας εἰς τέταρτον· οἱ τόμοι ἔσονται δώδεκα. Τὸ ἔρ-
γον μεγάλου καὶ κοπιασικόν, καὶ μόνον μία ἐν ἐπιγνώσει
φιλογενεῖα κατορθώνει νὰ τὸ ἀναδεχθῆ τις. Δίδεται λοιπὸν εἰ-
δησις εἰς τούτους ἐν ἐπιγνώσει φιλογενεῖς, διὰ νὰ συνδράμουν
χρηματικῶς εἰς τὴν ἐκδοσιν, ἐπειδὴ τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ὑ-
πὲρ διδασκαλικὴν χρηματικὴν δύναμιν. Τρεῖς πεπαιδευμένοι
πρέπει ἡμέραν καὶ νύκτα πέντε ἐνιαυτοῦς νὰ καταγίνωνται
εἰς τὴν σύνθεσιν. Ἄς μὴ φαντασθῆ τις ὅτι τὸ ἔργον ἀναλαμ-
βάνεται μὲ κερδοσκοπίαν καὶ ῥυπαρότητα. Ὅσοι μας γνωρίζου-
ν, γνωρίζουν βέβαια καὶ τὴν εὐκρίνειαν καὶ ἀφιλοκερδίαν
μας, καὶ τὴν προτίμησιν μας ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος,
καὶ μὲ ἴδιων ἀφελειῶν θυσίας ἔτι. Ἡ τιμὴ τῶν 12 τόμων εἶ-
ναι ὅσα χρυσοὶ Ὀλλάνδας ἢ βασιλικοὶ τῆς Γερμανίας, ἔξ
ἂν θὰ δοθοῦν δύο πρῶτον· δύο μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν τριῶν
τόμων, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως, καὶ δόσις οὐδεμία ἔτι καὶ οὐδὲν
ἐπιλοιπον.

Ἡ φροντὶς τῆς παραλαβῆς τῶν χρημάτων καὶ ἀποστολῆς
*)
Ἄρ. 8.

ἔπειτα ἔποι δεῖ, ἐμπιστεύεται τῷ γνωσῶ καὶ πισῶ, τιμῶ καὶ εἰλικρινεῖ, φιλογενεῖ καὶ ὁμογενεῖ Μανουλάκη Βερνάρδου ἐκ Κρήτης τῷ καὶ ἄρχοντι Καμινάρη ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας διατρίβοντι· οὗτος γὰρ, ὑπέρτις ἄλλος, ἱκανὸς τῶν τοιούτων. Ἰγὼ μὲν καὶ οἱ συνεργάται μου, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναδαχόμεθα τὸ ἐπιπονώτατον τουτοῖ ἔργου τῶν ὁμογενῶν ἔνεκα, καὶ ἤδη χαίρομεν, ὡς ἤδη τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα ἀποδεδακότες· εἰ δ' οἱ ὁμογενεῖς ψυχροὶ, βαρεῖς, βραδεῖς καὶ ἀκίνητοι πρὸς τὰ καλά, ἡμεῖς εἰς ἀπραξίαν ἀναγκασθέντες, ἐσόμεθα κἄν ἔξω πάσης ἐνοχῆς καὶ αἰτίας, καὶ οὐδὲ τὸ συνειδὸς βαρῶς καὶ ἀλγεῖνῶς ἡμῖν ἐπικείμενον ἔχομεν.

Ἐκ τοῦ Ἰασίου τῆς 4. Μαρτίου 1820.

Ὁ Φιλίππιδης.

Νεὸς Ἡγεμῶν Ἕλλην, μὲ προγονικὰ φρονήματα ποτισμένος, καὶ μὲ τὰ καλά τῆς παιδείας ζολισμένος, ὁ ὑψηλότετος Λύβστης Μιχαὴλ Σουτζος, μόλις ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τῆς Μολδαβίας ἐφρόντισε νὰ περιβάλῃ τὰς Μούσας κ' ἔδωκεν ἐντὸς ὀλίγου σημεῖα λαμπρὰ τῆς ἀρετῆς καὶ μεγαλοφροσύνης του. Φλεγόμενος ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῶν καλῶν, καὶ γνωρίζων τὴν ἀξίαν τῆς παιδείας, ἀγωνίζεται παντοίως νὰ ταχύνῃ τὴν διάδοσίν της εἰς τὸ ὑπὸ κούου του καὶ τὴν φίλην πατρίδα του. Ἐπεκύρωσε καὶ ἠύξησε τὴν εἰς τὸν Λ. Ἐρμῆν ἐτήσιον χορηγίαν. Ἐξέτασεν εἰς ποίας πόλεις τῆς φωτισμένης Εὐρώπης εὐρίσκονται ὁμογενεῖς σπουδασταί, ἱκανοὶ νὰ ἀφελίσωσι τὴν Ἑλλάδα· καὶ λαβὼν πληροφορίας παρ' ἀνδρῶν ἀξιοπίστων, διαίρησε τ' ἀναγκαῖα ἔξοδα εἰς τρεῖς μαθητὰς, τῶν ὁποίων ὁ μὲν σπουδάζει εἰς Λειψίαν, οἱ δὲ ἄλλοι δύο, Ν. Κοριτζᾶς καὶ Κ. Ἐσιώτης, εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Γαλλίας.

Εἰς ταύτας τὰς εὐεργεσίας ἐπρόσθεσε καὶ ἄλλην ὄχι μικροτέραν τὸ φιλόμουπον ὕψος του. Ἐπειδὴ τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐν Ἰασίῳ σχολῆς δὲν ἐξαρκοῦσι, συνεισφέρει ἐξ ἴδιου του τὸ ἥμισυ τοῦ μισθοῦ τοῦ διδασκάλου τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, κυρίου Κλεοβούλου.

Ἀπλὴ διήγησις τοιούτων ἔργων εἶναι τὸ κάλλιστον αὐτῶν ἐγκώμιον. Ὅταν τὰ πράγματα αὐτὰ ὁμιλῶσιν, ἄλλοι λόγοι εἶναι περιττοί. Ἄν ὅμως χρειάζεται τι περισσώτερον διὰ

νὰ εἰκονίσῃ ἐντελῶς τὰ γυναικα καὶ ὑψηλὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἡγεμόνος φρονήματα, ἀντὶ νὰ ὁμιλήσωμεν ἡμεῖς, θέλωμεν παραχωρήσει τὸν λόγον εἰς ἄλλον ἱκανώτερον καὶ νὰ τὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ τὰ παραστήσῃ, εἰς τὸν ἀξιον ὑπουργὸν τῆς ἐξουσίας του, τὸν ἐνάρετον καὶ φιλοκαλωτάτου Ἄρχοντα Ποσειδωνικὸν κύριον Ἰακαβάκην Ῥίζου. Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ του.

„Κύριοι Ἐσιώτα καὶ Κοριτζᾶ.“

„Ὁ ὑψηλότετος Ἡγεμῶν τῆς Μολδαβίας κύριος Μιχαὴλ Σουτζος, ἀνὴρ τῷ ἀντι φιλογενεῖς, θεωρεῖ τὴν ἡγεμονίαν „ του ὄργανον ὠφελείας τῶν φιλιτάτων ὁμογενῶν, καὶ ποθεῖ „ μάλιστα νὰ βοηθῇ ἐκείνους, ὅσοι δύνανται νὰ πολλαπλα- „ σιάσουν ἔπειτα τὰ φῶτα τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὴν κοινὴν πα- „ τρίδα. Κελευσθεὶς ἐγὼ νὰ ἐρευνῶ εἰ τινες ἐνδεεῖς σπουδάζου- „ ζουσιν εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, καὶ πληροφορηθεὶς „ ἀπὸ τὸν ἐλλόγιμον κύριον Ν. Σ. Πέκκολον ὅτι ὑμεῖς σπου- „ δάζετε εἰς Παρίσιους, διὰ χρηματικὴν δὲ ἐνδειαν κινδυνεύου- „ τε νὰ διακόψετε τὴν συνέχειαν τῆς σπουδῆς σας, ἀνέφερα „ περὶ ὑμῶν εἰς τὸν Ἡγεμόνα, δεστὶς τιμῶν ὑμᾶς, καὶ θου- „ μᾶς ἀνὰ χίλια πεντακόσια φράγκα βοήθειαν ἐτήσιον. Θέ- „ λετε τὴν λάβει παρὰ τοῦ φιλογενεοῦ Ἄρχοντος Βαρίνου „ κυρίου Κωνσταντίνου Σακελλαρίου. Χαίρω ὅτι ὑπουργῶν ἡ- „ γεμόνα εἰλικρινῶς φιλογενεῖ γίνομαι ὄργανον πράξεων ἐνα- „ ρέτων· χαίρω ὅτι μὲ τὴν καλὴν ταύτην ἀφορμὴν λαμβάνω „ τὴν τιμὴν νὰ γράψω πρὸς τοιούτους ὁμογενεῖς μου.“

Ὁ ὁμογενεῖς καὶ φίλος ὑμῶν
Ἐν Ἰασίῳ Ἰανουαρίου 4, 1820. Ἰακαβάκης Ῥίζος.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, καθεὶς βέλ-
ξαια χαίρων ἐκφανεῖ· „Εἰς τοιοῦτον Ἡγεμόνα τοιοῦτος ἔπρε-
πευ ὑπουργός.“ Βύτουχης τῷ ὄντι καὶ σπανία ἐνωσις! ἦτις
ἐν ᾧ μᾶς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν αἰδιμίου ἐκείνου τοῦ
Αὐγούστου καὶ τοῦ Μαικῆναι, ὑπόσχεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν
γένος ἐπίσης ὠφελίμους καὶ ἴσως ὄχι ὀλιγώτερον ἐνδόξους
καρπεύς. „ Ἄς φανοῦν Μαικῆναι, καὶ δὲν θέλουσι λείψει
„ Μάρωνες“ ἔλεγεν ὁ Μαρτιάλιος (1). Ἡ Θεοῦ Πρόνοια μᾶς

(1) Sint Mosconates, non deerunt, Flacco, Marones.
M. V. Martial. epigrammat. VIII, 56.

ἔδωκε καὶ Αὐγουστον κατὰ τὸ φιλόμουσον καὶ Μαικήναν. Πόσα λοιπὸν δὲν πρέπει ἀκόμη νὰ ἐλπίζωμεν!

Ὁ ὑψηλότατος Ἡγεμῶν δὲν ἐπρόσμενε νὰ προσρῆξωσιν οἱ φιλομαθεῖς εἰς τὴν μεγαλοδωρίαν του· ἀλλ' αὐτὸς προλαμβάνων τὰς χρεῖας ταν, τοὺς ἐζήτησε διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ τοιοῦτον κηδεμονίας καὶ προθυμίας παραδειγμα δέλουσι ἀναμριβόλως φιλοτιμηθῆ νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι. "Αν ἦναι ἐνδοξου ν' ἀνοίξῃ τις πρῶτος τὸ γάδιον τῶν καλῶν, εὐκλεῖς ὁμοίως καὶ ψυχῆς εὐγενοῦς εἶναι νὰ φροντίσῃ ὁ ὕψερος νὰ μὴν ἀγωνισθῆ κατώτερον ἀπὸ τὸν πρῶτον. Ἡ πατρὶς ἀποδέχεται μὲ χαρὰν ἔλων τὰς εὐεργεσίας καὶ τὰς ἀποταμίους εἰς τὴν ἱστορίαν, διὰ νὰ διαιωσῇ τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς.

Ἡ αὐξήσις τοῦ ὑπὲρ τῆς παιδείας ζήλου χρεωσίζεται ἀναντιρρήτως εἰς τὴν εἰσαξίαν καὶ πρόοδον τῆς φιλοσοφίας. Καθὼς αὐτὴ ὑπέκκασε τὸν ζῆλον, ὁ ζῆλος ἀμοιβαίως ἐνίσχυει καὶ ταχύνει τὰ βήματά τῆς. Ὅχι μόνον λοιπὸν ἄρχισε προφανῶς ἡ βελτίωσις τοῦ γένους, ἀλλὰ καὶ προχωρεῖ σθεναρὰ καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐμποδισθῆ ἀπὸ τὰς κραυγὰς καὶ συγκοφαντίας τῶν ἀντιφιλοσόφων, οἱ ὅποιοι κινουσι πάντα λίθον διὰ νὰ μᾶς ἀναγκάσουν νὰ ἐπισθοποδίσωμεν ὅπου αὐτοὶ ἔμειναν καὶ κρατοῦνται ἀλύτως δεμένοι ἀπὸ τὴν ἐντροπήν, τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὸν φθόνον.

Ἐκ Παρισίων, 18 Μαρτίου, 1820.

Σ.

Δύο προκηρύξεις ἀνεβάνησαν εἰς τὸν Ἀ. Ἐρμῆν περὶ τῆς τῶν Χρυσσομικῶν ἐκδόσεως, τῆς μὲν ἐν Ἰασίῳ μελετωμένης (Ἰδ. Ἀ. Ἐρμ. Ἀρ. 3'), τῆς δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει (Ἰδ. Ἀ. Ἐρμ. Ἀρ. 4'). Τώρα μᾶς πληροφορεῖ φίλος ἐξ Ἰασίου, ὅτι ἡ ἐκεῖ δὲν βέλλεται εἰς πρᾶξιν, ἀλλ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Σεβήμενος ὁ ὑψηλότατος Ἡγεμῶν τῆς Μολδαβίας τοὺς Πατριάρχας ἡμῶν, ἦτοι τὸν Οἰκουμενικὸν καὶ τὸν τῶν Ἱεροσολύμων, οἵτινες ἔγραψαν περὶ τούτου πρὸς τὸ Θεοφρούρητον Ἰψος του, συγκατένευσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐν Ἰασίῳ, διὰ νὰ μὴ προξενηθῆ ζημία εἰς τὴν προεπιχειρισθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὴν ὁποίαν ἤδη καὶ προκατεβλήθησαν ἱκαναὶ ποσότητες.

Οἱ ἐκδύται τοῦ Ἀ. Ἐρμού.